

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Diplomová práce

František Holman: život jednoho odbojáře, člena
odbojové skupiny Brdy - Neliba

*František Holman: life one resistance fighter, member
of the group Brdy – Neliba*

Radek Fencel

2011

Autor práce:

Radek Fencel

Studijní program:

Učitelství pro střední školy

Magisterský studijní obor:

Dějepis –Občanská výchova

Vedoucí práce: PhDr. Lubor Václavů

Pracoviště vedoucího práce: Katedra dějin a didaktiky dějepisu

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato bakalářská práce byla používána ke studijním účelům.

V Praze dne 24. 6. 2011

Radek Fencel

Na tomto místě bych ráda poděkoval všem, kdo mi pomohli tuto práci vytvořit. V první řadě svému vedoucímu práce PhDr. Luborovi Václavů za odborné vedení a trpělivost, kterou za ty dlouhé roky projevil. Své rodině za podporu. Dále kolegům z Archivu bezpečnostních složek, bez jejichž pomoci bych se při psaní této práce neobešel. Vlad'ce Staré za to, že nepřestala věřit, i když já jsem pochyboval.

1.	ÚVOD.....	7
2	PODBRDSKO.....	10
	2.1 Průmysl	10
	2.2 Dopravní komunikace.....	10
	2.3 Spotřební družstvo Včela.....	10
3	BRDY – Jaroslav NELIBA.....	13
	3.1 Vznik skupiny a její činnost do příchodu Neliby	13
	3.2 Jaroslav Neliba za první republiky	14
	3.3 Obrana národa na Berounsku	19
	3.4 Čeněk Šillinger	27
	3.5 Napojení skupiny Brdy – Neliba na ÚV KSČ	33
	3.5.1 Ilegální činnost Jaroslava Neliby před napojením na ÚV KSČ	33
	3.5.2 II. ÚV KSČ na Berounsku a Hořovic	34
	3.5.3 Napojení Jaroslava Neliby na II. ÚV KSČ.....	35
	3.5.4 III. ÚV KSČ	36
	3.5.5 Skupina Brdy – Neliba v rámci III. ÚV KSČ.....	36
	3.6 František Holman	38
	3.7 Odbojové organizace Srp a kladivo a Smrt fašismu.....	41
	3.7.1 Srp a kladivo	41
	3.7.2 Smrt fašismu	49
	3.8 Jaroslav Fiala.....	55
	3.8.1 Život před válkou a přechod do ilegality	55
	3.8.2 Zatčení.....	56
	3.8.3 Konfidentská činnost	57
	3.8.4 Smrt Jaroslava Fialy.....	61
	3.9 Bunkr v Kařízku a zatčení Neliby	62
	3.9.1 Stavba bunkru	62
	3.9.2 Život v bunkru	64
	3.9.3 Zatčení Jaroslava Neliby	65
	3.9.4 Likvidace újezdského bunkru.....	66
	3.10 Osudy odsouzených z bunkru	71
	3.11 Smrt Jaroslava Neliby	73

4. Závěr	74
Resumé	76
Klíčová slova	77
Abstract.....	78
Keywords.....	79
Prameny	80
Seznam obrázků	83
Přílohy	84

1. ÚVOD

Na téma diplomové práce mě před několika lety přivedla má babička Věra Arnoštová, která mi vyprávěla o svém otci a mém pradědovi Františku Holmanovi o jeho osudu a tragickém konci. Příběh jeho života mě tehdy velmi zaujal. František Holman byl členem odbojové organizace Brdy – Neliba, která jak název napovídá, fungovala v Brdech, babiččině rodném kraji.

Ve své diplomové práci se snažím osvětlit činnost skupiny Brdy – Neliba, její důležitost pro protinacistický odboj a činnost Františka Holmana v rámci její organizace. Zaměřuji se především na roky 1943 – 44, během nichž skupina provedla své nejvýznamnější sabotážní akce. Zkoumám také životní cestu Jaroslava Neliby, který patřil mezi důležité osobnosti ilegálního III. ústředního vedení KSČ. Fungoval jako spojka mezi mnoha menšími odbojovými organizacemi, působil prakticky na celém Podbrdsku. Stal se spojovacím článkem mezi komunistickým odbojem a berounskou organizací Obrany národa.

Při zpracování tohoto tématu jsem vycházel hlavně z archivních dokumentů. V první řadě se jednalo o Archiv bezpečnostních složek, ve kterém jsou uloženy velmi důležité materiály pro výzkum českého protinacistického odboje během druhé světové války. Pro vlastní činnost skupiny Brdy – Neliba to jsou především fondy bývalého studijního ústavu ministerstva vnitra: fond 308 - Druhý domácí odboj, jehož menší část se nachází ve Vojenském historickém archivu, fond 325 - Správa vyšetřování STB, oddělení válečných zločinů, fond 141 –Německé soudy v říši, fond 134 – Německé soudy v Protektorátu.

Druhým významným zdrojem archivních materiálů pro mě byl Národní archiv, jehož fondy jsem využil při studiu špionážní aféry ve Škodových závodech ve 30. letech, ve které figuroval i budoucí velitel skupiny Jaroslav Neliba. Vycházel jsem z fondu 200 - Policejní ředitelství Praha II – Zpravodajská ústředna při policejním ředitelství Praha, fondu 42/S – Policejní ředitelství Praha

II – 1931 – 1940, dále z fondu 207 - Zemský úřad Praha – prezidium zemského úřadu v Praze a z fondu 224 – Ministerstvo vnitra I – prezidium Praha.

Velmi cenné prameny jsem našel ve Státním okresním archivu v Berouně, kde jsou uchovávány mj. nevydané rukopisy místních badatelů Františka Cypriana a Karla Jungmana, které obsahují vzpomínky dnes již dlouho mrtvých pamětníků.

Materiály, které se týkají Františka Holmana a jeho spolupracovníků, jsem v českých archivech nedohledal. Bylo nutné obrátit se s žádostí o pomoc do zahraničí, přesněji do německého Spolkového archivu, kde jsem konečně získal informace týkající se přímo mého praděda.

Velkým problémem pro mě byla práce se sekundárními prameny, jelikož po roce 1989 vyšla jen jedna studie od Václava Kurala, která se věnuje přímo komunistickému odboji za druhé světové války. Byl jsem tedy odkázán na práci s knihami vzniklými za komunistické éry, ve kterých se mnohdy mísí patos s polopravdami nebo vyloženými lžemi. Za nejhorší knihu o podbrdském komunistickém odboji považuji Partyzány na Podbrdsku od nechvalně známého Čestmíra Amorta, ve které se nejen dopouští chyb, ale i neuvěřitelně fabuluje. Vymýšlí si akce, které se nikdy nestaly, jako například útok na zastupujícího říšského protektora Kurta Daluega v květnu 1943. Na druhou stranu jsou pro dnešního badatele užitečné přílohy obsažené v knize a které ve své práci používám i já. Z rukopisů, které se zabývají protinacistickým odbojem na Podbrdsku, jsem využil již zmíněné zejména nevydané práce Karla Jungmana a Františka Cypriana, které jsou uloženy v Státním okresním archivu v Berouně.

Důležitým zdrojem informací o Františku Holmanovi byly pro mě vzpomínky jeho dcery Věry Arnoštové, bez kterých by mnoho otázek o jeho životě zůstalo nezodpovězených.

V druhé kapitole se zabývám Podbrdskem všeobecně. Hlavní důraz kladu na vývoj dělnického hnutí a činnost spotřebního družstva Včela, jehož pracovníci sehráli významnou úlohu v protinacistickém odboji.

Třetí kapitola se věnuje skupině Brdy – Neliba, od jejího zformování v roce 1938 až do zničení újezdského bunkru v lednu 1944. Do této části patří také podkapitola věnovaná berounskému úseku Obrany národa, protože Jaroslav Neliba se na čas skrýval u posledního člena této organizace Čenka Šillingera. Neméně důležitá je podkapitola věnovaná Františku Holmanovi, jeho životu a odbojové práci, kterou bylo nutné zařadit do kontextu celkové činnosti skupiny. Z mnoha skupin, ve kterých Neliba působil jako spojka, jsem se rozhodl zpracovat skupinu Srp a kladivo, která patřila k jedněm z největších. Do třetí kapitoly bylo také nutné zařadit část věnovanou Jaroslavu Fialovi, jednomu z nejnebezpečnějších konfidentů gestapa, který nepřímo zavinil zatčení a smrt Jaroslava Neliby.

V příloze jsem shromáždil podobizny lidí, kteří se aktivně podíleli na odboji a mnohdy za to zaplatili životem. Myslím, že si zaslouží, aby jak jejich jména, tak jejich tváře nezůstaly zapomenuty.

2 PODBRDSKO

2.1 Průmysl

Berounsko a Hořovicko je podstatnou součástí Podbrdsko a již od poloviny 19. století se zde zakládají první průmyslové podniky. Na Berounsku to byla zejména Pražsko – železářská společnost, která zahrnovala Královodvorské železářny, železářny ve Staré a Nové Huti, vápencové lomy v Srbsku, na Mořině a v Loděnicích, kde se také vápenec zpracovával ve vápenkách. Doly na železnou rudu byly vybudovány ve Zdicích, Krušné Hoře, Novém Jáchymově a v Chrustenicích u Loděnic. Textilní továrny fungovaly v Berouně a Loděnicích.

Na Hořovicku se nacházelo mnoho menších strojírenských a slévárenských závodů, ale byly zde i velké podniky a to v Hořovicích, Komárově a Jincích. V souvislosti s rozšířením průmyslové výroby rostlo i dělnické hnutí, které bylo na Podbrdsku velmi intenzivní, z tohoto důvodu zde byla velmi silná voličská základna KSČ.

2.2 Dopravní komunikace

Regionem procházely významné dopravní cesty, jak silnice Praha – Plzeň, tak železniční trať Praha – Plzeň s důležitými železničními uzly Berounem (křižovatka tratí Praha – Plzeň – Rakovník) a Zdicemi (Praha – Plzeň – Protivín).

2.3 Spotřební družstvo Včela

Od druhé poloviny 19. století se na Podbrdsku začínají zakládat družstevní spolky, které později sehrály důležitou roli v odboji jako místa setkání a „přepážek“ pro předávání ilegálních materiálů. Již v roce 1861 si založili občané ve Stašově „Potravní spolek Včela ve Stašově“, který působil pod názvem „Oul“. První berounský Oul byl založen v roce 1869, v roce 1902 si místní dělníci postavili družstevní pekárnu, která v té době zásobovala čtyři družstevní prodejny. O osm let později byl ustanoven Ústřední dělnický konsumní a výrobní spolek pro Beroun a okolí.

Důležitou událostí bylo sloučení konsumního spolku s Pražskou Včelou, což pro Beroun znamenalo výstavbu nové pekárny, autoparku, garáží a obvodního skladu. Pracovnice Včely a pozdější členka odboje Jiřina Nikodémová vzpomínala na činnost berounské Včely takto: „*Včela se snažila ulehčit tíživému sociálnímu postavení dělnictva, chránila občany proti drahotě a plnila i nezastupitelnou výchovnou funkci. V družstvu se nakupovaly životní potřeby laciněji než u soukromníka. Každý družstevník zaplatil členský podíl, který mohl splácet podle svých možností, a za to se podílel na výsledcích hospodaření. Ke konci roku obdržel tzv. restituci vypočtenou z celoročního nákupu. V praxi to znamenalo, že měl téměř každý celý vánoční nákup zadarmo. V čele družstva stálo představenstvo, jehož ředitelem za mne byl s. Antonín Zmrhal. V čele prodejen byly ustanoveny dohlížecí výbory (...). Za vydatné pomoci žen pořádala „Včela“ v obcích i besídky pro děti. Družstevnice napekly drobné pečivo, sklad nebo prodejna poskytly oplatky, které si děti odnášely v pomalovaných papírových taštičkách, ze kterých měly velikou radost, navařil se čaj. Děti přednášely a zpívaly. Každý podzim „Včela“ pořádala také závody draků (...). Také se pořádaly dětské závody v běhu v pytlich, různé orientační běhy, výlety a podobné akce.“¹ Ve dvacátých letech došlo k modernizaci strojového parku Včely, z provozu pomalu mizely koňské potahy a na jejich místo nastoupily nákladní auta. „V roce 1926 dostala i Berounská Včela první nákladní auto, třítunovou Tatra. Pomalu se likvidovaly koňské potahy, neboť Tatrovka řízená s. Spurným dokázala zásobit za půl dne tolik prodejen, kolik za celý den dva povozy tažené koňmi.“²*

Rychlý rozvoj družstevnictví nezastavila ani hluboká hospodářská krize, která velmi silně postihla právě berounský průmyslový okres. Na počátku třicátých let pronikla Včela již téměř do všech obcí na tehdejším hořovickém okrese a počet prodejen stále stoupal, až v roce 1935 dosáhl počtu 102. V samotném Berouně bylo osm prodejen Včely a jedna specializovaná prodejna textilu. Zaměstnanci byli celkem dobře odměňováni. „Řidič nákladního auta dostával například 330, - Kčs týdně a za každý den, kdy pracoval v terénu, ještě

¹ Nikodémová, Jiřina: *Odboj a naděje*, Středočeské nakladatelství a knihkupectví v Praze, Praha 1985, str. 14 – 16.

² Třesohlavý, Karel: *Včela na Berounsku*. In *Rudý okres: Sborník statí a vzpomínek z dějin dělnického a komunistického hnutí na Berounsku*, Beroun 1971, str. 30.

10, - Kčs diety. Ženatí zaměstnanci dostávali kromě toho ještě čtvrtletně 150, - Kčs na byt, dva pracovní obleky ročně, třináctý plat a prémie za dobrou údržbu vozu (ročně 600 – 700 Kčs).“³

Družstvo Včela fungovalo jako významná podpora Komunistické strany. Zaměstnanci Včely měli za úkol politicky působit na obyvatelstvo a získávat ho pro myšlenky komunismu, každý nový pracovník musel být po svém příchodu do družstva důkladně proškolen. *Být skladníkem v prodejně Včely, to byla v té době i významná a odpovědná politická funkce. Byl neustále ve styku s obyvateli obce a mohl tak bezprostředně politicky působit podle momentální potřeby a situace. Měl také každodenní styk se svým okresním střediskem i s okresním výborem strany. Řidiči mu denně předávali poštu Včely a také poštu stranickou. Ta byla pravidelně v prosté obálce, na níž bylo napsáno pouze jméno obce. Úkolem skladníka bylo – pokud nebyl sám předsedou vesnické organizace KSČ – aby obálku neprodleně předal předsedovi organizace a pomohl zajistit vše další. Toto spojení bylo rychlé, operativní a hlavně bez možnosti jakékoliv censury na poště.(...). Touto cestou šly letáky, plakáty, sběrací listiny a to nejenom od vyšších orgánů na vesnici, nýbrž i zpět jako hlášení, sebrané příspěvky či peníze na nějakou akci, resoluce, návrhy i požadavky.*⁴

Vliv Komunistické strany Čech byl na Podbrdsku značný, v roce 1938 se od května do června konaly obecní volby, ve kterých se ukázalo jak silnou pozici v regionu komunisté získávají, v samotném Berouně získali 2331 hlasů a měli 12 z celkových 36 mandátů. Komunistické starosty měl Beroun, Tmář, Počaply, Podluhy, Srbsko. Ve Zdicích, Hředlích, Králově Dvoře, Hýskově, Chytavě, Běštíně byli komunisté náměstky starostů.

Mezi zaměstnance Včely patřili i pozdější pracovníci odboje, kromě Jiřiny Nikodémové také např. Jaroslav Neliba, Karel Vydra a další. Včela sehrála v odboji významnou úlohu, mnoho členů odboje, kteří byli nuceni přejít do ilegality zde našlo pomoc, ať už se jednalo o pomoc materiální, či pouze o získání

³ Tamtéž.

⁴ Tamtéž.

informací, které mnohdy měli cenu života. Prodejny družstva sloužily jako přepážky pro předávání ilegálních materiálů.

3 BRDY – Jaroslav NELIBA

3.1 Vznik skupiny a její činnost do příchodu Neliby

Základy skupiny položil již v roce 1938 Jan Pašek z Kvaně. Po příchodu okupantů byl spolu s Josefem Šlapákem ze Zaječova, Josefem Bělohávkem z Kvaně, Václavem Malým z Kvaně a s několika dalšími členy KSČ vzat do vazby.⁵ Po kratší vazbě ve vězení okresního úřadu v Rokycanech, byli všichni z Kvaně a okolí propuštěni na přímluvu četnického strážmistra Veselého a dáni pod policejní dohled četnické stanice ve Svaté Dobrotivé. Ihned po svém propuštění začal Jan Pašek organizovat skupinu bývalých příslušníků KSČ z Kvaně i Zaječova, mezi nimi byli Josef Šlapák, Josef Malý, Václav Malý a jiní.⁶

První akce skupiny se omezovaly na: *„Materiální a finanční podporu rodinám po zatčených, jmenovitě rodině Bludovského a Tyrpeklově z Rokycan. Tuto podporu obojího druhu předával jmenovaný Pašek pí. Rydrychové ze Zaječova, která jako příbuzná Bludovského předávala jí jeho manželce. Tato podpůrná akce jakož i poslech zahraničních zpráv a rozšiřování letáků s výzvou bezpečnostním orgánům byly provozovány do letních měsíců r. 1941.“*⁷

Hlavní náplň odbojové práce, až do příchodu Jaroslava Neliby, nijak zvlášť nevybočovala z rámce činností ostatních komunistických skupin. Soustřeďovala se na pomoc rodinám zatčených v rámci „akcí solidarity“⁸. Kromě finanční, potravinové a jiné hmotné pomoci to bylo i zprostředkování vzkazů, informací a pokynů mezi zatčenými a rodinami, případně členy odboje, kteří nebyli dosud zatčeni.

⁵ Archiv bezpečnostních složek, f. Správa vyšetřování STB, oddělení válečných zločinů, arch. č. 325 – 127 – 5.

⁶ Tamtéž.

⁷ Tamtéž.

⁸ Jednalo se o reakci na preventivní zatýkácké akce gestapa tzv. Aktion Gitter (Akce mříže), která se zaměřila především na německé emigranty, Židy a členy KSČ.

V červnu 1941 uprchl z hlavního skladu spotřebního družstva Včela Jaroslav Neliba, kterého přišlo zatknout gestapo kvůli jeho činnosti za první republiky. Bylo mu dovoleno vzít si v sousední místnosti kabát. Neliba využil příležitosti, vyskočil oknem a zmizel v davu lidí.

3.2 Jaroslav Neliba za první republiky

Jaroslav Neliba se narodil 1. května 1905 v Obecnici okres Příbram. Jaroslav byl prostřední ze tří synů Nelibových. Po vychození základní školy se vyučil v komárovských železárnách modelářem. Jako učeň přišel poprvé do styku s dělnickým hnutím. Při ustanovení dělnických tělovýchovných jednot se stal jedním z jejich členů a později i organizátorem komunistické tělovýchovy, aktivně také pracoval v Komsomolu.

V roce 1926 se stal členem KSČ, ve které velmi úzce spolupracoval se svým starším bratrem Josefem, který se narodil v roce 1903 a vyučil se slévačem. Kvůli svému aktivnímu členství KSČ musel opustit své první pracovní místo. Našel si práci ve slévárně firmy Šmolík Příbram, ani zde kvůli své politické činnosti nezůstal příliš dlouho a byl záhy propuštěn. V této době začal působit v agenturním aparátu Komunistické strany, který byl napojený na sovětskou rozvědku.

V roce 1929 se přestěhovali rodiče Jaroslava Neliby do Malé Visky u Komárova, kde si jejich nejmladší syn Alois otevřel soukromý obchod. Jeho dodavatelem se stal obchodník Bibián z Hořovic, který zastupoval velkoobchod. Spolu s rodiči se sem přistěhoval i Jaroslav Neliba, který byl v té době stále nezaměstnaný.

Jeho bratr Josef odjel v roce 1931 společně s manželkou Eliškou na práci do Charkova, kde pracoval jako dělník ve slévárně ruské státní továrny Traktostroj, jeho bratr Jaroslav chtěl odjet s ním. Kromě Josefa Neliby odjel do Sovětského svazu také např. Josef Carvan z Hořovic, Rudolf Šimáček, kovář z Hořovic, Josef Novák ze Záluží, Berta Sutr z Újezda.⁹ Ústřední vedení

⁹ Zoubek, Josef: *Jaroslav Neliba 1905 – 1944*, DPV OV KSČ, Beroun 1984, str. 1.

komunistické strany mělo však s prostředním z bratrů Nelibových jiné plány, odjezd do Charkova mu byl zakázán s tím, že v Čechách má plnit důležitější úkoly.

V létě 1932 se Josef Neliba spolu s manželkou vrátili zpět do republiky na dovolenou, během níž mu porodila dítě. Pro svého bratra přinesl instrukce ze Sovětského svazu pro jeho další rozvědnou činnost. Napojuje ho na sourozence Betti a Michala Schorrovi.

Betti Schorrová patřila do skupiny sovětských agentů operujících z území Rumunska. Její činnost se nezaměřovala pouze na Československo, získávala informace o vojenské a průmyslové výrobě téměř ze všech zemí střední Evropy. Na Ukrajině pracovala pod falešným jménem Rosa Russ Schiefrisová. Její bratr Michal dobře znal prostředí Podbrdsko, protože zde ve dvacátých letech studoval na vysoké báňské škole v Příbrami a po jejím vystudování se vrátil zpět do rodného Rumunska.¹⁰ Není jasné, zda již v době studií pracoval jako agent ve prospěch Sovětského svazu. Jisté je, že se v roce 1929 vrátil zpět do Československa, tentokrát již ve službě sovětské rozvědky a pod falešným jménem Vilém Vogelsinger¹¹. Logickým krokem bylo zaměřit svou činnost na území, které již dobře znal a které patřilo k velmi silným průmyslovým regionům, proto se vrátil zpět na Příbramsko. Jeho hlavním úkolem bylo získávat informace o průmyslovém zázemí

Obrázek 1: fotka Betti Schorrové s falsa pasu na jméno Rosa Russ Schiefrisová

¹⁰ *Národní archiv (dále jen NA)*, f. Policejní ředitelství Praha II – Zpravodajská ústředna při policejním ředitelství Praha – AMV 200, a.č.: 200 – 235 – 1.

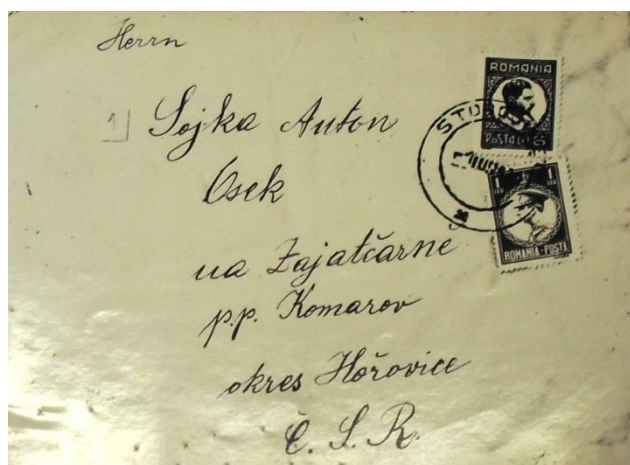
¹¹ *NA*, f. Policejní ředitelství Praha II – prezidium – 1931 – 1940, a.č.: 42 /S – 43/1.

Československa a fungovat jako spojka mezi německými komunisty a Sovětským svazem.

Kdy přesně začal vykonávat svoje úkoly na Podbrdsku není jasné. První zmínka se objevila o Michalu Schorrovi spolu s jeho velmi přesným popisem ve zprávě četnické stanice v Komárově, adresované četnickému velitelství v Praze z 2. dubna 1931, ve které stojí: „Do Malé Visky, okres Hořovice dochází nepravidelně občas večer muž asi 28 – 30 roků stár, domněle Rus, mluví lámanou češtinou, prostředně silné postavy, plný obličej, světlé kučeravé vlasy, vyholený, má horní ret tlustý, chodí bez pokrývky na hlavě, nosí dlouhý převlečník na ramenou zavěšený, jest nesmělého pohledu.“¹² Důležité je, že v Malé Visce v této době žil Jaroslav Neliba, k němu a Antonínu Sojkovi z Komárova Schorr docházel a přednášel pro další komunisty: „(...) O poměrech v Sovětském Rusku, poučoval přítomné, jak se mají chovati / nepíti alkohol, nenavštěvovati hostince a oddávati se jen komunistické činnosti/.“¹³

Jaroslav Neliba a Antonín Sojka sloužili jako prostředníci při komunikaci mezi sourozenci Schorrovi. Oba fungovali jako tzv. „krycí adresy“¹⁴ Několik měsíců tato činnost Nelibovi a Sojkovi procházela bez povšimnutí policejních orgánů.

Na začátku června 1931 se do rukou komárovských četníků dostal dopis poslaný z Ukrajiny přes Podkarpatskou Rus na adresu Antonína Sojky. Obsah dopisu zůstal pro četníky tajemstvím, protože byl psán v ukrajinském židovském

Obrázek 2: obálka dopisu adresovaného Sojkovi, který získali četníci z komárovské stanice

¹² Tamtéž.

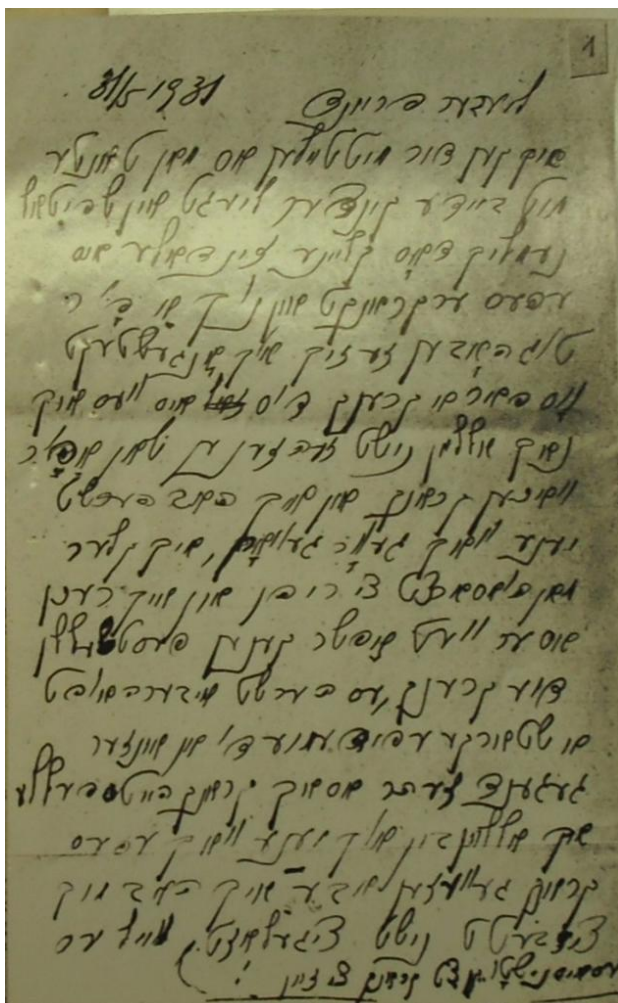
¹³ NA, f. Policejní ředitelství Praha II – Zpravodajská ústředna při policejním ředitelství Praha – AMV 200, a.č.: 200 – 235 – 1.

¹⁴ Krycí adresa je označení pro osobu, která fungovala jako prostředník při písemném styku agenta v poli a jeho řídicího orgánu.

žargonu. Některá slova byla zvýrazněna značkami, z tohoto důvodu bylo usouzeno, že dopis obsahuje určitý druh šifry. Dopis byl ofotografován a kopie poslána na Ústřední četnické a pátrací oddělení v Praze, ani zde nebyli při vší snaze při dešifrování dopisu úspěšní. Padlo rozhodnutí poslat kopii dopisu na 2. oddělení hlavního štábu, tedy nechat dešifrovat dopis nejpovolnějšími odborníky, pracovníky vojenské rozvědky.

Jak vyplývá z dopisu poslaného z 2. oddělení zpět na presidium policejního ředitelství Praha, ani vojenská rozvědka nebyla schopna určit pravý obsah zašifrovaného sdělení:

„Jako vyřízení zasílám dešifrování hebrejsky psaného dopisu. Jak z obsahu vidno, použito jest v textu, který jinak jest srozumitelným mnoho značek pod jednotlivými písmeny a slovních zkratk, která mají nahraditi vlastní jména. Mimo toho používá pisatel smluvených slov, jimiž pravý obsah sdělení zakrývá, kterážto okolnost při tomto nedostatečném množství materiálu vylučuje možnost odhalení pravého smyslu sdělení.“¹⁵

Obrázek 3: text jednoho z nerozluštěných dopisů adresovaných Jaroslavu Nelibovi

Neliba a Sojka byli od zadržení prvního dopisu pod neustálým dozorem četnických orgánů, stejně tak i jejich korespondence. Celkem bylo zadrženo 6 dopisů a ani jeden z nich se nepodařilo rozluštit.

¹⁵ NA, f. Policejní ředitelství Praha II – prezidium – 1931 – 1940, a.č.: 42 /S – 43/1.

K zatčení obou mužů došlo až po vypuknutí Kejzlarovy aféry v Plzeňské Škodovce. O Škodovy závody měla sovětská rozvědka eminentní zájem. Prvním opravdu vážným signálem o proniknutí cizích agentů do závodu, byla téměř dokonaná loupež plánů protiletadlového děla, kterou chtěl provést Ing. Kossarenko v prosinci 1931.¹⁶ Na poslední chvíli se podařilo zamezit úniku plánů z továrny a snahy sovětské strany tak vyšly na prázdno. Sověti se však nemínili vzdát a Michal Schorr dostal za úkol znovu se pokusit získat tajné plány. Rozhodl se, že bude jednat jinak než jeho předchůdce, který se nechal přímo ve Škodových závodech zaměstnat. Pokud chtěl být úspěšný musel celou akci řídit přes prostředníky. Navázal spojení s Jaroslavem Kejzlarem, který patřil k nejvíce aktivním komunistům, jenž pracovali ve Škodovce. Kejzlar okolo sebe shromáždil skupinu komunistů a začal připravovat plán na získání schémat nejen protiletadlového děla, ale i lodního děla.¹⁷ Celkem bylo do akce zapojeno 14 lidí. Kromě Kejzlarova byli nejdůležitější Karel Štekl, Ladislav Škorpil a Antonie Holečková.

Karel Štekl pracoval v dělovém oddělení a byl to právě on, komu se podařilo na začátku května 1932 vynést materiály ven z továrny. Nebylo to nic těžkého, jelikož zabezpečení ve Škodovce nebylo v té době příliš přísné: *„Technická a administrativní opatření, zejména uložení a evidence důležitých plánů, nebyla ve Škodových závodech dostatečná. Kopie nákresů zůstávaly ležeti na pracovních stolech dílen a v zásuvkách stolů úředníků kanceláří dílenských i konstrukčních, při čemž nebyla přesna ani evidence osob, které si v určité době vypůjčily z archivu závodního plány značné důležitosti.“*¹⁸ Štekl donesl plány do bytu Ladislava Škorpila, kde byla ukryta rozmnožovací technika. Štekl se Škorpilem vyrobil 25 kopií obou schémat, které pak ukryli u Antonie Holečkové v Tyršově ulici v Holešovicích¹⁹

Celá akce mohla proběhnout úspěšně, kdyby nebyl 7. května 1932 v Děčíně zatčen Martin Schorr aka Vilém Vogelsinger. Stalo se tak během cesty

¹⁶ NA, f. Zemský úřad Praha – Prezidium zemského úřadu v Praze ,a.č.: 207 – 805 - 26/5.

¹⁷ NA, f. Ministerstvo vnitra I – prezidium, Praha, a.č.. 224 – 970 – 1/37.

¹⁸ NA, f. Zemský úřad Praha – Prezidium zemského úřadu v Praze ,a.č.: 207 – 805 - 26/5.

¹⁹ NA, f. Ministerstvo vnitra I – prezidium, Praha, a.č.. 224 – 970 – 1/37.

z Německa přímo v jeho v lůžkovém kupé. Pod matrací jeho postele byl nalezen pas na jméno Jaroslav Neliba, který se po zatčení pokusil chabě hájit tím, že tvrdil, že svůj pas zaslal jistému Fritzi Schulzovi do Berlína a jenž mu měl opatřit místo obchodního zástupce.

Při domovní prohlídce Nelibova bytu v Malé Vísce byly nalezeny ilegální materiály komunistické strany, šifrovací kniha a hlavně diář, ve kterém bylo uvedeno jméno Jaroslava Kejzlara. Další zatýkání na se sebe nenechalo dlouho čekat. Téměř všichni účastníci byli do konce května 1932 zatčeni. Jediný komu se podařilo vyhnout vězení byl Ladislav Škorpil, který nehlásil místo svého pobytu, zatčen byl až v roce 1937, kdy už proti němu neexistovaly žádné přímé důkazy a proto byl záhy opět propuštěn na svobodu.

Jaroslav Neliba byl 17. listopadu 1933 odsouzen pro zločin vojenské zrady podle § 6 : 2 a zákona na ochranu republiky: *“Ježto provozoval vyzvědačství v prospěch SSSR je odsouzen do těžkého žaláře v trvání šesti /6/ roků, čtvrtletně půstem zostřeného a k peněžitému trestu 5000 Kč.”*²⁰ Po nástupu Edvarda Beneše byla politickým vězňům udělena amnestie, Jaroslav Neliba opustil vězení na začátku roku 1936 a začal pracovat jako skladník v družstvu Včela v Praze na Vinohradech.

3.3 Obrana národa na Berounsku

Hlavním úkolem vojenské odbojové organizace Obrana národa (ON) bylo zajistit, aby na pokyn zahraniční vlády z Londýna byly zmobilizovány vojenské jednotky, které by se ve stanovený čas postavily na odpor okupantům, přepadly a odzbrojily jejich posádky a obsadily důležité objekty. Celá organizace se dělila na kraje a tyto se dále členily na okresy. Velitelem berounského kraje ON, který

Obrázek 4: plk. Josef Maxa

²⁰ NA, f. Policejní ředitelství Praha II – prezidium – 1931 – 1940, a.č.: 42 /N – 9/7.

zahrnoval okresy Beroun, Hořovice a Příbram, byl plk. pěchoty Josef Maxa²¹, který řídil veškeré přípravné práce v těchto třech okresech. Velitelem ON v okrese Beroun byl pplk. Josef Baše²², v okrese Hořovice pplk. Karel Rostislav Nový, v okrese Příbram pplk. dělostřelectva Bohumír Podlézl a později npor. zdrav. v záloze MUDr. Josef Jelínek.²³

Všeobecné směrnice pro činnost a mobilizační plán pro tyto tři okresy zpracoval podle pokynů plk. Maxy npor. František Dvořák. Velitelem celé organizace na okrese Beroun byl výtečný organizátor pplk. Josef Baše, jeho přímými pomocníky se stali por. četnictva Antonín Šťovíček a npor. František Dvořák.²⁴

Obrázek 5: pplk. Josef Baše

Výběr členů ON z hlediska jejich možného využití a hlavně spolehlivosti byl velice přísný. Každý člen ON skládal veliteli nebo jeho zástupci přísahu, za jejíž porušení mu hrozil trest smrti. Počet skutečných členů, kteří byli zasvěceni do přípravných prací a složili přísahu, nebyl veliký. Aby při eventuálním prozrazení některého úseku nebyla prozrazena celá organizace, bylo

²¹ Josef Maxa se narodil 31. 7. 1891 ve vsi Medový Újezd nedaleko Rokycan v rodině zemědělce Antonína Maxy. V Mýtě navštěvoval národní školu a v Rokycanech gymnázium. V roce 1910 nastoupil jako jednoroční dobrovolník u 88. pěšího pluku v Berouně. Po vypuknutí I. světové války byl mobilizován a 20. 8. 1914 odjel na haličskou frontu. Krátce po příjezdu je při menší přestřelce zraněn a musí být 3 týdny hospitalizován v Berouně. Po léčení je přeložen k záložnímu praporu, s kterým se 15. 1. 1915 vrací zpět na frontu. Při ruské ofenzivě upadl do zajetí a spolu s ostatními zajatci putoval do zajateckého tábora v Dárnici u Kyjeva. Zde 23. 6. 1916 vstupuje do československých legií. V roce 1920 se v hodnosti kapitána a vrací do nové vlasti. Postupně sloužil v Olomouci, Hranicích, Českém Těšíně, v roce 1923 se ženil s Marií Grünerovou a nastupuje na ministerstvo národní obrany. V lednu 1938 se stává velitelem 38. pěšího pluku v Berouně, na začátku července je povýšen do hodnosti plukovníka. Ve velení tohoto pluku zůstává až do jeho rozpuštění v září 1939, kdy po intervenci gen. Kraváka přechází na krajskou správu silnic v Berouně.

²² Josef Baše se narodil 10. 3. 1897 v Jičíně. Po absolvování reálky byl přijat do učitelského ústavu v Jičíně. V roce 1914 vstoupil dobrovolně do rakousko - uherské armády. V září 1914 s píseckým 11. zeměbrancekým plukem odjel na srbskou frontu, avšak v prosinci byl raněn. Po léčení byl přesunut na ruskou frontu, kde v roce 1916 upadl do zajetí. Jako dobrovolník srbské divize se zúčastnil bojů proti Bulharům v okolí Dobrudže. Jako legionář spolu s pozdějším generálem Gajdou bojoval proti bolševikům. V červnu 1920 se v hodnosti kapitána vrátil do vlasti. Sloužil u pěších pluků v Turnově, Bratislavě, Trnavě a Berouně. Po rozpuštění berounského 38. pěšího pluku pracoval na zdejších obvodním úřadu a 1. 1. 1940 odešel do výslužby.

²³ *Archiv bezpečnostních složek*, f. Německé soudy v říši, arch. č. 141-207-3.

²⁴ Tamtéž.

jenom několik členů zasvěceno do všech přípravných prací, ostatní byli zasvěceni jen částečně, nebo byli vyhlédnuti pro určitý úkol. Gestapo rozlišovalo 5 druhů příslušníků Obrany národa:

1. Osoby, které znaly podrobně všechny přípravné práce a prováděly je.
2. Osoby, které znaly jen určitou oblast přípravy těchto akcí.
3. Osoby, které byly pověřeny jen určitou konkrétní akcí.
4. Osoby, které byly vyhlédnuty jako spolehlivé pro určitou budoucí činnost, aniž o tom byly předem vyrozuměny.
5. Osoby, které dávaly k dispozici určitý materiál potřebný pro různé akce, aniž by věděly, pro jaký účel, a neměly jinak s členstvím v organizaci nic společného.

Činnost ON byla velmi obsáhlá a přípravy povstání byly už v roce 1939 provedeny do všech podrobností. Hlavními formy činnosti byly následující:

1. Získávání spolehlivých osob a zakládání buněk ve všech větších obcích na okrese pro službu zpravodajskou, sabotážní a vojenskou. U členů jednotlivých buněk byly současně získávány a ukrývány zbraně, munice a výbušniny.
2. Organizace úderných přepadových skupin, které měly na daný rozkaz obsadit předem určená klíčová místa. Pro tyto skupiny byly připraveny zbraně, střelivo a částečně i výstroj. K jejich mobilizaci se mělo použít tzv. svolávacích lístků s přesně stanoveným místem a hodinou nástupu. Těchto skupin bylo připraveno několik. Velitelé i celá mužstva byla stanovena jmenovitě po předchozím přísném výběru, v zájmu konspirace o tom však neměli až do poslední chvíle vůbec vědět. V Berounském okrese byli určeni jako velitelé přepadových skupin por. Vladimír Palas, Jan Vaněček, František Šefl, četař v záloze Jaromír Krotký, prap. Josef Havlíček.²⁵

²⁵ *Archiv bezpečnostních složek*, f. Německé soudy v říši, arch. č. 141-207-3.

3. Příprava k provedení mobilizace pěti nejmladších ročníků záloh a náhradní zálohy všech zbraní a služeb mobilizační vyhláškou. Přípravené mobilizační vyhlášky měly být vylepeny v tutéž hodinu, kdy dojde k přepadu německého vojska a klíčových pozic. Z mobilizovaných osob měl být během šesti hodin postaven polní pluk, jehož velitel jakož i velitelé praporů a všech důležitých služeb byli předem určeni z gážistů, kteří byli toho času v posádce a o nichž bylo známo, že by se skutečně dostavili a tuto funkci převzali. Velitelem polního pluku pplk. Josef Baše, velitelem 1. prap. škpt. pěch. Antonín Bžoch, 2. prap. mjr. pěch. Bohumil Tůma, 3. prap. škpt. pěch. Václav Macháček. Velitelem posádky po odchodu polního pluku byl ustanoven pplk. pěch. Josef Skalák a velitelem náhradního tělesa npor. F. Dvořák, kteří měli organizovat další činnost. Mobilizační plán byl ukrytý u ředitele mlýna Jaroslava Dvořáka, po zatčení většiny členů organizace jím byl zničen.²⁶
4. Organizování sabotáží v továrnách, na železnicích, na poštách a ve všech protektorátních úřadech a na dolech. U ON byla tato činnost velmi rozšířena zvláště na dráze jednak vykrádáním předmětů výzbroje a výstroje z vagonů německých vojenských transportů, jednak ničení těchto předmětů a poškozování vagonů, ve kterých byly vojenské předměty přepravovány. Touto činností se zabývali především pplk. Miroslav Straka, prof. František. Urban, Josef Cypra, železničáři Josef Hájek z Hýskova, Jiří Foukal, Adolf Sirotek, Václav Gabriel, Josef Fousek.²⁷
5. Získávání všech druhů zbraní, munice a výbušnin, které byly připraveny a uschovány ve velkém množství pro přepadové jednotky i pro mobilizovaný pluk. Přebíráním, evidencí a úschovou zbraní byl v roce 1939 pověřen mjr. pěchoty Jaroslav Kukla²⁸, po jeho přestěhování do

²⁶ *Archiv bezpečnostních složek*, f. Německé soudy v říši, arch. č. 141-207-7.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ Před vstupem do armády pracoval Jaroslav Kukla dva roky jako praktikant v pivovaru v Praze – Vršovicích. V říjnu 1914 obdržel povolávací rozkaz a nastoupil k 28. pěšímu pluku, se kterým po krátkém výcviku odjel na frontu. Během bojů v Karpatech upadl do ruského zajetí a byl převezen do zajateckého tábora v Taškentu. V květnu 1916 vstoupil do formující se Československé legie,

Prahy, vykonával tuto funkci šrtm. Augustin Šála²⁹. O získání zbraní a výbušnin se zasloužili v Berouně kromě hlavních iniciátorů pplk. Bašeho, por. četn Šťovička, npor. Dvořáka tyto osoby: pplk. Skalák, škpt. Macháček, šrtm. Kozler, lesní správce Jan Čabart, lesník Žáček, Jiří Foukal, Václav Foukal, Václav Gabriel, Josef Vanžura, řed. Mlýna Jaroslav Dvořák, Boleslav Štýbr, správce hřbitova Říha, Jar. Krotký, František Šefl, Karel Šefl ml., por. Vladislav Pavlas, Čeněk Horák, por. Čáp, škpt. Antonín Bžoch, šofér František Patera, V. Prokopa j. Zvláště v Nové Huti u Berouna bylo získáno větší množství třaskavin, které byly z části předávány pplk. Novému z Hořovic, který organizoval výrobu ručních granátů. Výbušniny dodávali v Nové Huti: vrch. četn. stržm. Václav Smrkovský, Václav Záleský, Jan Záleský, Antonín Pelc, Karel Malec, Josef Boháček, Václav Kodet, Vojtěch Sedlák, Josef Ondříček, Josef Hájek, František Hovorka, František Kučera, Václav Machulka, Vilém Sýkora, Jan Váňa, Josef Kodet, Josef Patera aj. Tato skupina byla později nazvána „skupinou dynamitníků“. Po prozrazení bylo velmi mnoho jejích členů popraveno, umučeno nebo dlouho vězněno. „Dynamitníci“ získali pro organizaci mnoho zbraní a především třaskavin, kterých bylo použito k tajné výrobě ručních granátů

6. Organizace zpravodajské služby: Tato složka činnosti byla velmi obsáhlá a rozvětvená. Organizací zpravodajské služby celého kraje a udržováním zpravodajského styku s okolními kraji Písek a Rakovník a zapojením na skupinu Balabán - Mašín - Morávek a Politické ústředí byl pověřen Karel Šefl ml. pod heslem „Ivan I“, k čemuž využíval několik spojek. Získané

spolu s ní se zúčastnil bojů u Zborova a Tarnopolu. Po návratu do vlasti vstoupil do aktivní služby v hodnosti kapitána. Následně sloužil v Kremnici, Michalovicích, Darkově a naposledy u 38. pěšího pluku v Berouně. V armádě zůstal činný do poloviny července 1939. Prostřednictvím Ministerstva národní obrany byl v září 1939 umístěn jako tajemník do zemské porodnické kliniky.

²⁹ Po vychození národní školy v Rakovníku nastoupil do učení do místních pekáren. Jelikož nemohl najít místo jako pekařský pomocník, rozhodl se začít pracovat jako ošetřovatel nemocných v ústavu pro choromyslné v Dobřanech. V roce 1911 byl odveden k 88. pěšímu pluku v Českých Budějovicích. Po odjezdu na ruskou frontu bojoval u Krakova, Tomašova a Lublinu, v roce 1915 byl převelen na italskou frontu, zde se zúčastnil bitvy na Soči. Poté byl přemístěn do Albánie a zde zůstal až do října 1918. Do Českých Budějovic se vrátil v hodnosti rotmistra, zůstal v aktivní službě, nejprve sloužil v Českých Budějovicích a posléze v Berouně. Po rozpuštění pluku pracoval krátce na berním úřadě. V lednu 1940 odešel do výslužby a byl penzionován.

zprávy byly soustředěny a vyhodnocovány vedoucími činiteli plk. Maxou, plk. Bašem, por. četn. Šťovičkem a npor. Dvořákem v tajné pracovně ředitele mlýna³⁰ „u Křížů“ Jaroslava Dvořáka. Vyhodnocené zprávy byly odesílány do zpravodajských ústředí v Praze. Jednalo se o Malostranské knihkupectví Karla Švába a pobočku firmy Kodak na Václavském náměstí, kde je přijímali pplk. lelectva Plas a ředitel Dr. Kusý. Dále byla denně zasílána situační hlášení do ústředí Obrany národa do Prahy prostřednictvím zapojených osob, které měly každodenní styk s Prahou. Aby nebyly jejich stálé návštěvy Prahy podezřelé, byly tyto osoby střídány. /Fr. Antropius³¹, plk. Jos. Maxa, pplk. Jos. Baše, Karel Šefl ml., por. Vlad. Palsa, škt. Ant. Bžoch, Ant. Šefl, kteří současně přinášeli pokyny a další směrnice od Ústředí z Prahy do Berouna.³²

Obrázek 6: škt. František Antropius

Prostřednictvím škt. Viktorína³³ byla

získána tajná vysílačka s krycím jménem Praha 18. Lesník Josef Žáček ji společně s lesním správcem Janem Čbartem ukryli v lesích v Brdatkách a zde ji

³⁰ Zde byl také ukrýván mobilizační plán pro berounský kraj.

³¹ Po ukončení základního vzdělání nastoupil František Antropius v roce 1913 do kadetní školy v Praze, po 3 letech jí opustil v hodnosti praporčíka a společně s 65. pěším plukem odjel na ruskou frontu do Galicinu. V červenci 1917 se dostal do ruského zajetí. Na konci září 1918 vstoupil do 5. pěšího pluku Československé legie na Sibiři, kde bojoval v Prchalově divizi. V lednu 1920 se z důvodu vážné plicní nemoci vrátil do Československa. V červnu vstoupil jako poručík do armády a sloužil u posádek v Brně, Michalovicích, Humenném, Trebišově, Podbořanech a Berouně.

³² *Archiv bezpečnostních složek*, f. Německé soudy v říši, arch. č. 141-207-11.

³³ Ladislav Viktorín se narodil 29. 5. 1892 v Parníku u České Třebové, po vchození měšťanské školy v České Třebové vypomáhal svému švagrovi Františku Levnarovi ve mlýně. Poté pracoval jako pomocník v parním mlýně v Praze – Smíchově a posléze se stal obchodním zástupcem u firmy na likéry v Chrudimi. V roce 1915 byl mobilizován ve Vysokém Mýtě k 98. pěšímu pluku. Po tříměsíčním výcviku byl odvelen na ruskou frontu a účastnil se bojů u Lucku. V roce 1916 byl u Stanislavi zajat a internován v pracovním táboře v Černovicích. Později byl přemístěn do Kutna, Proskorova a Žitomíru, zde vstoupil do Československé legie. Bojoval proti bolševikům u Penzy a Samary, později se stal velitelem vlaku. V červnu 1920 se vrátil zpět do vlasti, byl ponechán v činné službě a následně nastoupil do důstojnické školy v Milovicích. Po absolvování důstojnického kurzu byl povýšen na poručíka a převelen k 38. pěšímu pluku do Berouna. Sloužil v posádkách v Berouně, Podbořanech, Kladně a poté byl převelen k 15. pěšímu pluku do Jičína. V roce 1938 přešel na Ministerstvo národní obrany k II. oddělení v Praze, kde sloužil až do likvidace armády.

obsluhoval rtm. spoj. Josef Brabec. Díky této vysílačce měla Obrana národa stálé spojení se zahraničím. Zprávy se získávaly posloucháním všech zahraničních rozhlasů a byly dále zpracovávány v tajné pracovně ve mlýně. Využívalo se jich jednak pro všeobecnou informaci a jednak pro letáky, které byly tištěny buď v tiskárně Josefa Šefla v Berouně, nebo rozmnožovány v některém úřadě.

Obrana národa se snažila získat v každém berounském úřadu alespoň jednu vedoucí sílu, spolehlivou osobu, která by prováděla nejen sabotáže, ale především prozrazovala veškerá tajemství dotyčného úřadu, týkající se nařízení, německých opatření a zákroků. Takovými osobami byli např. na městském úřadě v Berouně Dr. Jan Vichita a na okresním úřadě Vladimír Seidl.³⁴ Tímto způsobem dostávala ON předběžně zprávy o osobách, o které má gestapo zájem. Mnoho lidí tak bylo včas varováno a ochráněno před pronásledováním.

Z úřadů se také získávaly úřední tiskopisy, na jejichž základě se pak vyráběly falešné doklady pro osoby, které musely odejít do ilegality. Padělky se stejně tak jako letáky tiskly v tiskárně Josefa Šefla v Berouně, jejich kvalita byla tak vysoká, že se s nimi mnoho odbojářů dostalo za hranice. Mezi tyto osoby patřily např. por. Josef Kholm, Karel Novák, čet. Josef Čapek, Josef Šimandl, Josef Pašek, Jiří Cimmerhakl, čet. Soukup, Čeňek Horák, Miroslav Němec, Oldřich Hájek, Karel Šefl.

Obrana národa nebyla při získávání informací odkázána pouze na své spolupracovníky uvnitř úřadů, ale měla také velmi dobré kontakty u protektorátní policie a četnictva. U policie se jednalo např. o velitele policie Rudolfa Dvořáka, u četnictva pak o vrch. čet. stržm. Františka Vincenciho, prap. četn. Františka Krupičku, u městského úřadu působícího vládního komisaře Dr. Jana Vichtu,³⁵

Pro ON se velmi důležitými staly kontakty na poštovních úřadech, odtud získávala informace o osobách, jejichž adresy vyhledávalo gestapo. Činnost poštovních úředníků nekončila u předávání informací, ale mnoha lidem zachránili život tím, že nechali zmizet udání, která byla adresovaná gestapu.

³⁴ *Archiv bezpečnostních složek*, f. Německé soudy v říši, arch. č. 141-207-11.

³⁵ *Archiv bezpečnostních složek*, f. Německé soudy v říši, arch. č. 141-207-5.

Síť spolupracovníků se neomezovala pouze na úřady či policii, ale měla mnohem širší pole působnosti. Na dráze spolupracoval úředník Václav Gabriel, na evangelické faře PhBr. Jaromír Klimecký, v obchodní akademii prof. Josef Vítkovský, na reálném gymnáziu v Berouně prof. Josef Vladyka.³⁶ Ústředím činnosti se stal byt v zadním traktu mlýna u Křížů, jeho ředitel Jaroslav Dvořák měl jako hospodářský správce v evidenci veškeré větší proviantní zásoby na celém okrese a v případě povstání mohl ihned zásobit postavené vojenské útvary. Dále měl v evidenci všechna motorová vozidla, která by byla v daném případě ihned k dispozici armádě, vozy z mlýna se používala k převážení zbraní, munice a ostatního materiálu. Převozy prováděl většinou sám a to nejen do Prahy, ale i do jiných vzdálených míst. Po zatčení a po celou dobu věznění členů organizace podporoval rodiny zatčených.

Skoro ve všech obcích berounského okresu byly založeny buňky Obrany národa a vyhledání vedoucích, kteří organizovali spolehlivé osoby do vojenských jednotek, získávali zbraně, munici, třaskaviny a podávali zprávy do Berouna. Nejsilnější byla skupina v Nové Huti pod Nižborem, jejímž vedoucím byl vrch. četn. stržm. Václav Smrkovský, dále v Hýskově, vedoucí pplk. Miloš Straka, v Tetíně, ved. prap. Josef Havlíček, v Loděnici, ved. obchod. zástupce kpt. v. v. Josef Ryšavý, v Králově Dvoře, ved. vrch. četn. stržm. Ferdinand Babka, v Počaplech ved. odborný učitel Jan Říha, v Litni ved. Ing. Nejepsa, v Srbsku, Samuel Šnajder, v Budňanech, Ing. Vilém Laufberger a vrch. četn. stržm. Václav Škach, ve Zdicích Václav Macháček.³⁷

Skupina Obrana národa v Berouně navázala styky pro pozdější jednotnou činnost s bývalými politickými organizacemi prostřednictvím jejich vedoucích. Za komunistickou stranu to byl Karel Utratil, František Beran, Josef Černý, za stranu sociálně demokratickou pak Václav Pelc a za stranu národně socialistickou Jan Kebrle.³⁸

³⁶ *Archiv bezpečnostních složek*, f. Německé soudy v říši, arch. č. 141-207-6.

³⁷ *Archiv bezpečnostních složek*, f. Německé soudy v říši, arch. č. 141-207-3.

³⁸ Tamtéž.

Po prozrazení a zatčení celé skupiny gen. Kraváka bylo z pražského ústředí nařízeno zastavení veškeré činnosti na Berounsku. Při zatýkání v Praze získalo gestapo informace o činnosti berounské skupiny. Jako první byl dne 13. 2. 1940 zatčen plk. Josef Maxa. Pokud došlo k zatčení vedoucího přešly všechny funkce na jeho zástupce, který byl zasvěcený do všech vykonaných organizačních příprav, stal se jím pplk. Baše, ten byl však zatčen již 24. 2. 1940. Ještě před svým zatčením jmenoval npor. Františka Dvořák svým zástupcem, který tuto funkci vykonával až do svého zatčení v dubnu 1940. Během února a března bylo zadrženo celkem 73 osob, z toho 28 jich bylo popraveno nebo umučeno.

Po zatčení plk. Maxy převezl ukrytou vysílací stanici Karel Šefl společně s Čeněkem Horákem a Boleslavem Štýbrem do Cerhovic k npor. v záloze Čenku Šillingerovi.

3.4 Čeněk Šillinger

Čeněk Šillinger se narodil 29. 12. 1896 v Mírovicích u Třeboně. Během první světové války sloužil na východní frontě, avšak brzy po příjezdu na frontu upadl do zajetí a poté vstoupil do československých legií. Z počátku působil v Rusku a později sloužil u 21. pluku ve Francii. Po návratu z války, se rozhodl přestěhovat do Cerhovic, kde zdědil pivovar³⁹ po otci. V roce 1927 se stal starostou, v této funkci zůstal až do roku 1936.

Obrázek 7: Čeněk Šillinger

Po založení organizace Obrana národa se stal jejím členem a postupem času se tak stal velmi důležitou součástí odboje na Berounsku. V rámci Obrany národa sloužil jako spojka pro další odbojové skupiny, zvláště důležité bylo jeho napojení na komunistický odboj.

³⁹ První zmínky o pivovaru pocházejí z 16. století, kdy byly Cerhovice povýšeny na městečko privilegium krále Vladislava II., který jim mimo jiných práv udělil také právo várečné.

V červnu 1941 uprchl z hlavního skladiště Včely ve Vysočanech Jaroslav Neliba, který byl nucen přejít do ilegality a hledal pomoc na Podbrdsku. Neliba našel úkryt u Čenka Šillingerera v pivovaru a během svého pobytu používal krycí jméno Josef Bílý, v rámci krytí pracoval jako pomocná kancelářská síla.⁴⁰

Šillingerovou činností nebylo jen ukrývání uprchlých osob před gestapem, ale i jiné důležité úkoly. V rybníku, který ležel na pozemku pivovaru ukrýval v nepromokavých pytlích zbraně. Potom, co začalo zatýkání v berounské části Obrany národa, bylo rozhodnuto ukrýt vysílací stanici, která byla používána na Berounsku, právě v Šillingerově pivovaru.

Dne 12. 5. 1941 byli v Leflově ulici náhodou překvapeni při schůzce pplk. Mašín, štkpt. Morávek a František Peltán. Morávkovi s Peltánem se podařilo uprchnout, ovšem za

cenu, že došlo k zatčení pplk. Mašína.⁴¹

Podruhé byli překvapeni při vysílání do Londýna v červenci 1941 v Praze – Michlí, Pod Jezerkou. Po této události začala být pro Františka Peltána Praha „horkou půdou“, a proto stejně jako mnoho jiných odbojových pracovníků hledal úkryt v ilegalitě. Přesunul se na Podbrdsko a našel úkryt právě v cerhovicím pivovaru, kde se od března 1942 pokoušel o odbojovou činnost.

Obrázek 8: František Peltán

V rámci krytí používal jméno Karel Zeman, pod kterým byl přihlášen v Cerhovicích na městském úřadě. V pivovaru vykonával různé pomocné práce.

Peltán dále udržoval svoje kontakty v Praze, což se jemu i Šillingerovi stalo osudné. Dále zůstal ve spojení s Rudolfem Marešem, Dr. Dvořákem -

⁴⁰ *Archiv bezpečnostních složek*, f. Správa vyšetřování STB, oddělení válečných zločinů, arch. č. 325-127-5.

⁴¹ Do 12. května 1941 byl František Peltán zaměstnán jako úředník v Ústavu pro duševně choré v Kateřinkách, následující den zde byl hledán gestapem, které když zjistilo, že jim podezřelý prchnul, zatklو přednostu ústavu Dr. Kavku. Dr. Kavka byl obviněn ze skrývání odbojového pracovníka a 4. listopadu 1941 popraven.

. Na základě této události bylo rozhodnuto na poradě, která se konala 25. června 1942⁴³, že bude nutné provádět vysílání z Plzně. Dne 30. června 1942 odjel Dr. Dvořák – Adler ranním rychlíkem z Plzně do Prahy, aby převzal od Čenka Šillingera vysílačku. Schůzka se měla uskutečnit u Národního divadla ve dvanáct hodin. Šillinger dorazil na místo schůzky včas a čekal na Adlera na rohu u kavárny Slavia, stejně tak zde již čekalo gestapo. Adler přišel na určené místo o deset minut později, gestapo jej zatklo u Národního divadla, a Šillinger mohl jen bezmocně přihlížet, jak je Adler odvezen do auta a odvezen do Pečkova paláce. Gestapo sledovalo činnost Adlera již od května na základě výpovědi Valenty. Velkým štěstím bylo, že si Šillinger z opatrnosti nejdříve prohlédl místo schůzky a čekal na druhé straně ulice, bohužel mu však toto štěstí nevydrželo dlouho.

Ve 22 hodin padlo v Pečkově paláci rozhodnutí neprodleně zasáhnout proti Cerhovicke buňce, zásahu se účastnili:

vedoucí kriminální rada Jindřich Krupke, Hans Siebert, Josef Czutka, Otto Gall, Erich Pfitsch, Karel Schnabel, Rudolf Hartel, Richard Fischer, Jaroslav Nachtmann, Vilém Wágner, Ferdinand Schmidt, Karel Malcher, Vilém Wollner, Otto Maul, Antonín Linz, vrchní tajemník Domis.

Před Cerhovicemi odbočilo všech 6 aut plných gestapáků na polní cestu, aby na ně z pivovaru nebylo vidět a poté se toto přepadové komando rozdělilo do tří skupin, aby mohli pivovar lehčeji obklíčit. První skupina, kterou vedl Gall se vydala rovnou směrem k pivovaru a ostatní dvě skupiny měly za úkol neprodyšně uzavřít okolí, aby se nikomu nepodařilo uniknout.

Když se Gallova skupina přiblížila k pivovaru, vydal Krupke rozkaz, aby se Ferdinand Schmidt vydal dovnitř s tím, že nese Peltánovi kufr. Schmidt vstoupil hlavní branou na dvůr a zmizel na krátkou dobu ostatním z očí, po chvíli padl výstřel, Schmidt se vypoťácel ze dvora a se slovy: „Karle mě to chytlo“ padl u Karla Malchera s prostřeleným stehnem na zem.

⁴³ *Archiv bezpečnostních složek*, f. Správa vyšetřování STB, oddělení válečných zločinů, arch. č. 325-127-5.

Okamžitě se rozpoutala přestřelka, při které gestapo využilo svojí převahu a donutilo Peltána se Šillingerem k útěku. Peltán měl na dvoře schované jízdní kolo, podařilo se mu k němu dostat a poté prchal okolo rybníka k otvoru v plotě. Touto dírou se dostal na okresní silnici k Drozdovu, nasedl zde na kolo a gestapu tak prozatím unikl. Z Drozdova zamířil na Točník a Bzovou, za touto obcí jej dohonil jiný cyklista. Peltán si nejdřív myslel, že se jedná o Šillingera, šlo však o hajného Jindřicha Kohela, který ho nejspíše považoval za pytláka a pokusil se ho zadržet. Peltán odpověděl střelbou a hajného poranil. Poté pokračoval dále do dvora Janušky.

Šillinger zatím utíkal směrem do pole za pivovarem. Gestapo na chvíli ztratilo jeho stopu, ale stal se mu osudným jeho vlastní pes, kterého gestapo vypustilo do pole a který běžel za svým pánem. V tomto směru začali prostřelovat pole a Šillingera zasáhli. Ten, když viděl, že nemá šanci na únik, raději zvolil smrt vlastní rukou.

Poté vniklo gestapo do budovy pivovaru, kde ukradli všechny cenné věci, šaty, prádlo, pokladní hotovost. Šillingerova manželka Bohdana byla na místě zatčena a převezena do Prahy, kde byla 3. července 1942 popravena.⁴⁴

Jaký byl další osud postřeleného Schmidta? Karel Malcher jej ještě během přestřelky odvezl do Cerhovic k místnímu lékaři Oldřichu Kolčavovi, který mu poskytl první pomoc a převezl jej do berounské nemocnice, kde měl být operován. Zde však došlo k závažnému problému. K operačnímu výkonu bylo potřeba mít pro všechny případy v zásobě dostatek krevních konzerv příslušné krevní skupiny, ty však nemocnice neměla.

Obrázek 10: Bohdana Šillingerová

⁴⁴ *Archiv bezpečnostních složek*, f. Správa vyšetřování STB, oddělení válečných zločinů, arch. č. 325-127-5.

Naštěstí pro Schmidta se k darování krve dobrovolně přihlásil železničář František Němec. Operace proběhla úspěšně a kulku se podařilo ze stehna vyndat. Komplikace nastaly až druhý den, když se zjistilo, že Schmidt dostal otravu krve a není mu již pomoci, zanedlouho poté umírá v berounské nemocnici.

Druhý den po tomto zátahu byla provedena gestapem společně s oddílem ochranné policie z Plzně důkladná prohlídka pivovaru, během které se podařilo najít ukryté zásoby jídla. Z těchto zásob si účastníci akce uspořádali na dvoře hostinu, při které je musela obsluhovat Marie Kurtinecová, jenž byla tehdy u Šillingera zaměstnána jako služebná. Jí samotné byly ukradeny různé látky, plátno a stříbrné náramkové hodinky.⁴⁵

Kriminální rada Krupke nařídil zesílení četnické stanice v Cerhovicích o několik četníků ze sousedních stanic okresu, aby několik dní střežili Šillingerovu usedlost. Správcem majetku byl prozatímně určen starosta Cerhovic Jaroslav Mayer. Starosta byl po krátké době vystřídán jistým Eikertem ze Suchomast, který nechal odvést všechno bytové zařízení i zařízení pivovaru a hospodářství a dokončil tak likvidaci majetku.

Tím se ovšem ještě události okolo akce v Cerhovicích neskončily. Gestapo v Praze odměnilo tři osoby, které mu pomáhali při pátrání. Jednalo se o Františka Němce, Jindřicha Kohela a Oldřicha Kolčavu. Každý z nich obdržel vkladní knížku, zapsanou v Kreditanstalt der Deutsche v Praze. František Němec dostal 20 000 protektorátních korun, stejně tak i Jindřich Kohel. Oldřich Kolčava obdržel 10 000 protektorátních korun.

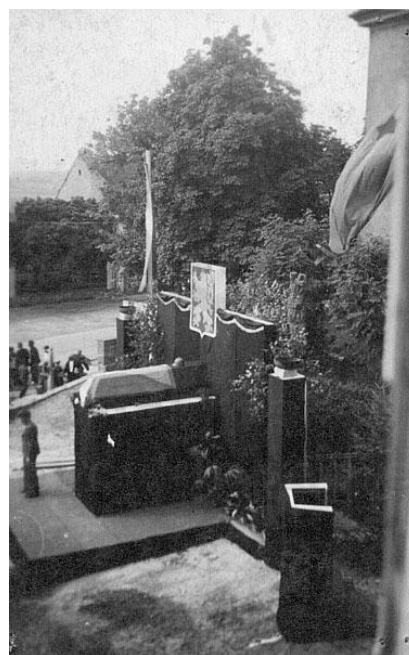
Obrázek 11: pomník rodiny Šillingerových u pivovaru

⁴⁵ *Archiv bezpečnostních složek*, f. Správa vyšetřování STB, oddělení válečných zločinů, arch. č. 325-127-5.

Františkovi Peltánovi se útěk z Podbrdsku zdařil. Vrátil se zpátky do Prahy a zde se skrýval v Praze III. na Malé Straně. V polovině července 1942 se v Kinského zahradě konala schůzka mezi ním a Marešem, gestapo o ní předem vědělo a připravilo na oba past. Během tohoto setkání došlo k přestřelce, při které byl Mareš smrtelně postřelen.

Peltán se pokusil o útěk, ale poté, co zjistil, že není možné uniknout si zvolil pro sebe jediné možné východisko a raději se sám střelil do hlavy. Neumřel ihned, ale byl převezen do Podolského sanatoria a zde teprve po 14 dnech podlehl svému zranění.

Smrtí Čeňka Šillingera prakticky skončila činnost Obrany národa na Podbrdsku. Po skončení války se na rodinu Šillingerovu nezapomnělo a ještě v roce 1945 se konala smuteční trýzna na náměstí v Cerhovicích. V roce 1967 nechal místní národní výbor vybudovat pomník u bývalého pivovaru.

Obrázek 12: trýzna za manžele Šillingerovi v květnu 1945

3.5 Napojení skupiny Brdy – Neliba na ÚV KSČ

3.5.1 Ilegální činnost Jaroslava Neliby před napojením na ÚV KSČ

Po opuštění úkrytu u Čeňka Šillingera v Cerhovicích, přešel Jaroslav Neliba na Hořovicko. Úkryt našel u Karla Abrahama v Komárově, zde zůstal několik dní, než se Abrahamovi podařilo kontaktovat Jana Paška, Ten Nelibu převedl do domu svého bratra Františka ve Kvani. Na 3 měsíce se půda nad domem stala Nelibovým úkrytem. Potraviny a materiální pomoc mu sháněli bratři Paškové v nejbližším okolí. Jelikož Jaroslav Neliba nechtěl zůstat příliš dlouho na jednom místě a riskovat tak odhalení, rozhodl se vykopat si mezi Kvani a

Malou Vískou kryt na místě, které místní obyvatelé nazývali Padrt'.⁴⁶ V něm trávil schovaný dny, v noci odcházel do Kvaně k Janu Paškovi na porady, při kterých plánovali kolportaci ilegálního tisku a přípravu sabotážních akcí. Současně v noci navštěvoval své rodiče Jana a Annu v Malé Vísce. Na začátku roku 1942 navázal spojení s II. Ilegální ústřední vedení KSČ (dále jen II. ÚV KSČ)

Obrázek 13: dům rodiny Nelibovi v Malé Vísce

3.5.2 II. ÚV KSČ na Berounsku a Hořovic

Hlavním organizátorem odbojové práce na Berounsku a Hořovicu v rámci II. ÚV KSČ byl instruktor Josef Molák, ten byl ve spojení s Karlem Vydrrou skladníkem ve spotřebním družstvu Včela.⁴⁷ Instruoval ho k vytvoření základního vedení pro berounský okres. Vydra si vybral Josefa Košťálka⁴⁸ a Františka Novotného, oba ze Zdic. Počátkem roku 1942 se vytvořilo základní vedení pro Hořovicko. Jeho členy byli Karel Novotný, Václav Řach a Josef

⁴⁶ ABS, f. Stíhání nacistických válečných zločinců, arch. č.: 325 – 127 – 5.

⁴⁷ Karel Vydra se narodil ve Svaté Dobrotivé na Křivoklátsku. V roce 1924 nastoupil jako učeň v konzumním a stavebním družstvu Včela. Po vojně nastoupil jako skladník prodejny v Chaloupkách na Hořovicu.

⁴⁸ Josef Košťálek byl Vydrův švagr, ve Zdicích vlastnil krejčovství. Před založením živnosti pracoval jako skladník v berounské Včele.

Hošek, který se později stal spolu s Františkem Holmanem členem hořovické buňky skupiny Brdy – Neliba.

Josefu Molákovi se podařilo na Berounsku a Hořovicku během krátké doby vytvořit velmi dobře fungující ilegální síť, která se po rozdrčení II. ÚV KSČ stala základem pro vybudování nového ústředního vedení s centrem na Podbrdsku.

Obrázek 14: Karel Vydra

3.5.3 *Napojení Jaroslava Neliby na II. ÚV KSČ*

V prvních měsících roku 1942 zjistil Josef Molák, že na Hořovicku se pohybuje Jaroslav Neliba a snažil se s ním spojit. Kontakt zajistil Karel Vydra, který si přes Františka Novotného a hořovické okresní vedení smluvil s Nelibou schůzku v Praskolesích, odkud odvedl Nelibu do svého bytu v Berouně, kde již na ně čekal Josef Molák. Během schůzky Neliba uvedl, že se také skrýval u Čenka Šillingerera v Cerhovicích, tam zjistil, že Šillingerer má spojení na Arnošta Šmída ze Zbiroha, který vlastní tiskovou techniku. Molák se rozhodl vstoupit do kontaktu se Šillingerem. *„Ke schůzce došlo v cerhovickém pivovaru, po delším jednání dospěli oba k dohodě o spolupráci, v rámci ní získali komunisté disponovat tiskovou technikou. Na zbirožské technice se rozmnožovalo Rudé právo a Dělnické noviny pro západní Čechy a Škodovku v Plzni.“*⁴⁹

Jaroslav Neliba byl určen kolportérem Rudého práva a Přítomnosti, ilegální tisk předával Janu Paškovi pro obvod Svatá Dobrotivá, Olešná a Kvaň, Jaroslavu Paškovi pro obvod Chaloupky, Komárov a pro závodní buňky u firmy Löwit & Taussig v Hořovicích, Jaroslavu Královi pro obvod Jiviny a okolí a pro závodní buňku firmy Neptun v Komárově.⁵⁰

⁴⁹ SOkA Beroun, f. OVKSČ Be KR D, nevydaný rukopis Jungman, K.: Protifašistický odboj na Berounsku a Hořovicku v letech 1939 – 1944, díl II., str. 8.

⁵⁰ *Archiv bezpečnostních složek*, f. Správa vyšetřování STB, oddělení válečných zločinů, arch. č. 325 – 175 – 5.

Z pověření Josefa Moláka navazoval Neliba kontakty s odbojovými organizacemi téměř po celém Podbrdsku, kontaktoval v Příbrami mjr. Laubeho, v Řevnicích Bohdanu Říhovou.⁵¹ Ve funkci spojky fungoval Neliba až do konce II. ÚV KSČ, které bylo zlikvidováno během dnů plných teroru po atentátu na Reinharda Heydricha.

3.5.4 III. ÚV KSČ

Po atentátu na Heydricha, došlo k hromadnému zatýkání, II. ÚV KSČ bylo téměř zlikvidováno. Celá síť byla těžce narušena, organizace KSČ mimo Berounska, Podbrdsku a záp. Čech byly rozbité a dezorientované. Zatčení uniklo jen několik nejbližších spolupracovníků a instruktorů, jako například Josef Molák, Karel Aksamit, Antonín Vidím, Jan Žižka, Stanislav Brunclík. Josefu Molákovi se podařilo prchnout z Prahy a dostat se do Berouna ke Karlu Vydrovi. Po zhodnocení celé situace se rozhodl přenést těžiště ilegální činnosti KSČ z Prahy právě do Berouna. V krátké době se podařilo obnovit zpřetrhané spojení s instruktory a zbytky organizací v pražském kraji a ve východní části Čech. Znovu se dali dohromady organizace na Čelakovsku, v pražském kraji pod vedením Františka Prokopa, na Kolínsku, Kutnohorsku, Pardubicku.⁵²

3.5.5 Skupina Brdy – Neliba v rámci III. ÚV KSČ

Již v roce 1941 založil Jaroslav Neliba v Oseku Revoluční národní výbor, jehož členy byly J. Mencl, V. Kunc, V. Šmíd, J. Kryl, A. Sojka, F. Vlach, J. Urban, V. Houska, F. Mužík.⁵³ Členové výboru vybudovali kryt nedaleko Oseka na místě, které se nazývalo „U tří modřínů“⁵⁴

V května 1943 se podařilo uprchnout pěti sovětským zajatcům ze zajateckého tábora v Norimberku. Dostali se až do Plzně, kde byli zrazeni. Dva z nich prchali přes Točnick k Felbabce, kde se jich ujal Josef Zoubek z Podluh, který je odvedl k Antonínu Kuncovi do Rpet. Druhý den 25. května, je přivedl

⁵¹ Tamtéž.

⁵² O III. ÚV KSČ píše v podkapitole věnované Jaroslavu Fialovi a jeho konfidentské činnosti.

⁵³ *Archiv bezpečnostních složek*, f: Správa vyšetřování STB, oddělení válečných zločinů, arch. č. 325 – 175 – 5.

⁵⁴ Tamtéž.

Kunc k Jaroslavu Paškovi do Chaloupek. Po třech dnech je přišel navštívit Jaroslav Neliba a odvedl je do krytu u „Tří modřínů“. Prvním byl Leontin Grigorojevič Malov, starší poručík dělostřelectva, druhým Alexej Nikitič Anifatov, štábní lékař. Záhy k nim přibyli ještě zemědělec Josef Lukeš a František Hutr.

První sabotáž provedl Jaroslav Neliba spolu s Malovem a Anifatovem 5. srpna 1943 na železnici u Jínců. Další pak rovněž s těmito sovětskými vojáky za pomoci Jaroslava Paška a Václava Malého na stožárech vysokého napětí u Mýta poblíž obce Cerhovice. O těchto diverzních akcích se zmiňuje gestapo v situační zprávě za měsíc srpen z 1. září 1943: *„Dne 5. 8. 1943 byly na trati Příbram - Zdice na jedné zatačce vyšroubovány některé šrouby z pražců a uvolněny tak, že lokomotiva vyskočila z kolejí. (...) Dne 22. 8. 1943 bylo zjištěno, že u obce Cheznovice byly poškozeny dva stožáry nesoucí vedení vysokého napětí. Pachatelé navrtali do dvou dřevěných kmenů sestavených do T – stožáru, nesoucích vedení vysokého napětí, po dvou otvorech o světlosti 2 cm, které naplnili třaskavinou a výbušnými zápalkami, jakož i doutnákem. Z neznámých důvodů však explodovala pouze jedna nálož, čímž byl jeden kmen částečně rozštěpen a vedle se nacházející nálož byla vyhozena. Druhý dřevěný kmen T – stožáru zůstal nepoškozen, poněvadž v něm uložená nálož neexplodovala. Asi 1,5 km od místa tohoto úkladu byl rovněž nalezen dvojitý stožár, který měl na obou dřevěných kmenech po jednom otvoru naplněném donaritem a rozbuškou, jakož i doutnákem. Zapálené doutnáky však neshořely, takže nálože neexplodovaly. Oba tyto úklady mohly být spáchány před několika týdny“⁵⁵.*

Měsíc před těmito akcemi se Jaroslav Neliba rozhodl vytvořit další Revoluční národní výbor. Vyslal Františka Hutra, aby zjistil zda jsou v Hořovicích lidé, kteří jsou ochotni vstoupit do odboje.

⁵⁵ ABS, f. Druhý domácí odboj, arch. č.: 308 - 99 – 17.

3.6 František Holman

František Holman se narodil 8. 8. 1894 ve Kvani. Pocházel z velmi chudých poměrů „*Jeho otec Jindřich Holman pracoval v lesích Jindřicha Schulenburga von Hanau jako uhlíř. Vyráběli dřevěné uhlí v milířích pro potřeby vysoké pece v Komárovských železárnách. Pracovali celý týden, dle toho jak milíř dohořel. Udělali si takovou „chýši“ z chvojí a jiného materiálu, co kde bylo nablízku. Pracovali ve čtyřech. Stalo se, že při průtrži mračen důkladně promokli a náš pradědeček onemocněl na prudký zápal plic a asi po*

Obrázek 15: František Holman

týdnu zemřel“⁵⁶ Takto na svého dědečka vzpomínala po mnoha letech Věra Arnoštová, dcera Františka Holmana.

*„Babička zůstala sama se 4 chlapci, kteří byli 10, 8, 6 a 3 roky starí.“*⁵⁷

Toto nejtěžší období se rodině Holmanově podařilo překonat díky peněžní výpomoci z bratrské pokladny na dolech na Příbrami.

Po ukončení školní docházky nastoupil František Holman do učení u firmy Jan Jandáček v Hořovicích. Vyučil se strojním zámečnickem a v podniku zůstal ještě několik let, než se mu podařilo získat místo v Plzni ve Škodovce. Podle vzpomínek Věry Arnoštové se zde měl zaplést do krádeže nákresů traktoru, za což byl popuštěn. „*Zde začínala výroba prvních traktorů a otec pracoval na této výrobě. (...) Podařilo se získat plány na traktory, které Alois Neliba dopravil do SSSR. Avšak tato věse v Plzni prozradila a všichni z této skupiny byli propuštěni. Firma se k nim zachovala velmi solidně, neboť jim na propouštěcí list napsali, že se propouštějí pro nedostatek práce.*“⁵⁸ Bratr manželky Františka Holmana pracoval u pojišťovny Čechoslavia v Krakovské ulici, podařilo se mu pro něj

⁵⁶ Rozhovor s Věrou Arnoštovou z 23. 5. 2009.

⁵⁷ Rozhovor s Věrou Arnoštovou z 27. 5. 2009.

⁵⁸ Rozhovor s Věrou Arnoštovou z 27. 5. 2009.

získat místo v továrně Aero v Praze Vysočanech, vyráběl stabilizační plochy letadel.

V dubnu 1942 pověřil Jaroslav Neliba Františka Hutra vytvořením revolučního národního výboru v Hořovicích. Hutr se znal s Janem Pichlem ze Záluží ještě z doby před válkou. Vyhledal ho v Hořovicích se žádostí, zda nezná někoho, kdo by byl ochotný vstoupit do odboje. Pichl zkontaktoval Jiřího Oktábce, Josefa Nepeřeného, Oldřicha Dohnala, Josefa Ernesta, Jana Pichla, Zdeňka Šlosara, Josefa Hoška a Františka Holmana, dohodl schůzku mezi nimi a Hutrem. Na schůzce jim Hutr nabídnul členství v revolučním národním výboru, s čímž všichni souhlasili.⁵⁹ Během schůzky se dohodla i první akce skupiny.

V noci z 1. na 2. května 1942 poškodili Oktábec, Pichl, Dohnal a Nepeřený telefonní vedení mezi Hořovicemi a Berounem. Dohnal a Nepeřený hlídali okolí, zatím co Oktábec s Pichlem se pokusili přestříhnout dráty. „*Oktábec, stojíce na ramenou Pichla, odstríhl štípacími kleštěmi několik drátů, kromě vedení, které vedlo do skříňky na telefonním sloupu a nebylo pro něj kvůli jeho výšce dosažitelné*“⁶⁰

V červnu téhož roku se stal František Holman pokladním skupiny a vybíral příspěvky od jejích členů. Od Ernesta a Šlosara obdržel 48 Kč, sám zaplatil stejnou částku.

Hutr začal plánovat novou akci, k níž potřeboval trhaviny. Jaroslav Neliba je získal přes své kontakty v dolech na Březových horách. Nejdříve byly ukryty u Josefa Hoška a později z části přeneseny k Františku Holmanovi a Jiřímu Oktábcovi.

Na podzim 1942 seznámil Hutr se svým plánem i zbytek skupiny. Chtěl zničit železniční most nedaleko Cerhovic, který se nacházel na hlavní trase Praha – Plzeň. Po dlouhé debatě se rozhodlo, že se k akci přistoupí až v letních měsících následujícího roku. Datum akce bylo určeno na 27. 6. 1943.

⁵⁹ Německý Spolkový archiv, R 43 II/120, BI. 1.

⁶⁰ Tamtéž.

František Holman byl pověřen výrobou výbušnin, s kterou neměl zkušenosti a nedokázal je zhotovit, a proto tento úkol nakonec připadl Jiřímu Oktábcovi.⁶¹

Na začátku května 1943 byl Jiří Oktábec povolán na nucené práce do Německa. Těsně před tím než odjel se stala nehoda, která vyústila v tragédii. Při přípravě výbušnin si Oktábec těžce popálil ruku. Po příjezdu na nucené práce se bolest ruky stala nesnesitelnou a byl nucen vyhledat lékaře. Ten ihned poznal, že se jedná o popáleninu způsobenou střelným prachem a o celé věci informoval gestapo. Jiří Oktábec byl zatčen 30. června, jeho spolupracovníci den po té.

Pro Františka Holmana si gestapo přišlo přímo do továrny Aero a ještě v pracovním oblečení ho odvezlo do Pečkova paláce a později do Pankrácké věznice.

Po 14 dnech zastavilo u domu rodiny Holmanů auto: „Z něho vyšli 4 pánové a hned „Kde máte malou půdičku?“ Máma šla s nimi na půdičku, kde odtrhli několik prken, které tvořily stěnu pokojíku vedle. Našli tam 7 hotových náloží naplněných střelným prachem, pak asi 10 kusů nových obalů na nálože. Ptali se mámy, zda tam nic nebrala a ona celá se třesoucí jim říkala: „ Jak je Bůh nade mnou, že sem tady nic nebrala“ a oni řekli: „ Paní my víme, že jste o ničem nevěděla.“ Pak si umyli dole ruce a odjeli.“⁶²

Po třech týdnech bylo Holmanovi dovoleno poslat krátký dopis domů, kde bylo pouze: „ Jsem zdrav a daří se mi dobře.“ Přes lékaře MuDr. Stýbla, který byl také uvězněn na Pankráci, byl poslán dopis, že skupina zatčených z Hořovic bude převezena 1. 12. 1943 do věznice v Ambergu. Zde byl Holman vězněn až do 26. 1. 1944, kdy byl poslán do Norimberku k soudu, který ho odsoudil k trestu smrti, ztrátě občanských práv a k propadnutí majetku. Dne 19. 5. 1944 byl společně s ostatními členy skupiny popraven.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² Rozhovor s Věrou Arnoštovou z 27. 5. 2009.

3.7 Odbojové organizace Srp a kladivo a Smrt fašismu

3.7.1 Srp a kladivo

Partyzánskou skupinu Srp a kladivo založilo okresní vedení Komunistické strany Československa pro Dobříšsko a Příbramsko, které vzniklo již v létě 1939 na popud Františka Marka, železničáře z Nové Hospody u Příbrami. Markovi se podařilo ještě téhož roku získat další důvěryhodné spolupracovníky. V první řadě se jednalo o praporčíka Němce z Březových Hor, který měl na starost vojenské akce, školního inspektora Josefa Štěcha (pro tiskové akce, agitaci a propagandu), železničáře Aloise Grunda (akce na železnici), Františka Šourka (získával informace o průjezdech transportních vlaků), Josefa Pilce z Březových Hor⁶³ (měl za úkol získávat dynamit a další výbušniny). Počátkem roku 1943 praporčík Němec navázal kontakt s majorem Laubem z Příbrami, který organizoval ilegální důstojnickou organizaci, jednalo se o příbramskou část skupiny Obrana národa. Zástupci majora Lauba byli štábní kapitán Miroslav Beneš a později štábní kapitán Antonín Král.

Příbramská skupina zakládala místní buňky KSČ a rozšiřovala ilegální tisk: V boj za ČSR, Přítomnost, Rudé právo, ale i jiné neperiodické tiskoviny, které byly vozeny z Arnoldovy tiskárny v Berouně a později rozmnožovány v drogérii u Štěpána. Kontakt s krajským vedením obstarával „malý Jarda“ (Jaroslav Neliba).

Počátkem roku 1942 získal Marek kontakt na Josefa Kadlece, hajného z Libice u Dobříše. Kadlec rozšířil skupinu o Čestmíra Amorta z Nového Knína (měl na starost politické a organizační záležitosti), Miloslava Maška (vedl bezpečnostní záležitosti), Františka Vodvářku (hospodářské záležitosti), Josefa Hostašu a Václava Kubence.

Spojení mezi Markem a Kadlecem zprostředkoval major Laube z Příbrami a jeho spojka Jaroslav Štangl. V době, kdy začal ústup německo –

⁶³Je možné, že spolu s dosud neznámým důlním mistrem z Březových Hor dodával dynamit a dynamol i skupině utvořené okolo Jaroslava Neliby.

italských armád v severní Africe, započala invaze do Itálie a předpokládala se její brzká kapitulace. Vzhledem k těmto spekulacím se rozhodlo vedení skupiny vyvolat všeobecné povstání a proto se začal realizovat rychlý výcvik příslušníků obou částí odbojové skupiny (příbramské i dobříšské). Hlavním instruktorem výcviku byl poručík Sergej Pavlovič Vezděněv,⁶⁴ který uprchl ze zajateckého tábora v severním Německu a po mnoha útrapách se dostal až na Příbramsko, kde se od 16. 3. 1943 ukrýval na Nové Hospodě u manželů Vitovských.

Obrázek 16: Sergej Pavlovič Vezděněv

Pavlovič, jenž cvičil obě skupiny, doporučil oběma okresním vedením vybudovat záškodnickou skupinu k provádění sabotáží a partyzánských akcí. Skupina přijala název Srp a kladivo. Sestávala se ze dvou částí, příbramské s krycím jménem Oliver a dobříšské nazvané Kozák. Části Oliver velel major Laube a funkci politického komisaře zastával František Marek. Část Kozák spadala pod Josefa Kadlece s politickým komisařem Čestmírem Amortem.

Prvním zrealizovaným úkolem této skupiny byla letáková akce, která proběhla v době, kdy se mělo německé cvičiště u Benešova rozšířit i na úkor Dobříšska. Srp a kladivo rozhodlo prostřednictvím svých místních důvěrníků letáky, v nichž se vyzývalo obyvatelstvo v případě stěhování ke vzpouře. Obsah letáků zněl následovně:

„Čechové!

Bratři a sestry!

Všechna „svatá“ ujišťování K. H. Franka a t. zv. Protektorátní vlády v čele s Dr. Em. Háchou, abyste konali své povinnosti vůči říši správně, a potom

⁶⁴ Archiv bezpečnostních složek, f: Správa vyšetřování STB, oddělení válečných zločinů, arch. č. 325 – 175 – 5.

že našemu národu nehrozí žádné nebezpečí ani vystěhování, byla vyvrácena krutou skutečností: Má býti vystěhováno několik statisíců vašich bratrů, žijících v okresích: Benešov, Beroun, Hořovice, Milevsko, Písek Příbram, Rokycany, Sedlčany, Strakonice, Tábor, Vlašim, Zbraslav a postupně i z dalších okresů.

Bratři a sestry! Dnes vás chtějí Němci vyhnati z vašich domovů a uloupiti vám váš majetek, zatím co vaše děti, muži, ženy a snoubenci pracují v říši ve válečném průmyslu, aby se jejich válečná mašinerie nezhroutila. Vyhánějí vás jen proto, aby rozešťvali národ, aby ztratil odvahu a sílu bránit se. Snaží se rozštěpit vaši národní a jazykovou celistvost, aby vás snáze poněmčili. Zároveň sledují tím účel odvést vaši pozornost od rychle blížícího se konečného našeho vítězství.

Proto vás vybízíme:

VZTYČTE MUŽNĚ HLAVY A POSTAVTE SE K ODPORU

Neopouštějte za žádných okolností svých domovů. V případě, že bude činěn na vás nátlak násilím – ničte a palte svůj majetek, ničte úrodu, pobijte živý inventář, stávkujte; ničte průmyslové podniky, zastavte veškerou dopravu silniční i železniční – ničte prostě vše, co prodlužuje válku a přispívá k vašemu utrpení.

Učiníte – li tak, přinutíte okupanty, aby rozkaz k vystěhování odvolali, jak se to již stalo v Dobříši a Příbrami, k čemu je donutilo solidární dělnictvo i rolnictvo – stávkou.

Četníci a policisté! Nenechte se zneužít německými okupanty k bratrovražednému boji proti svým bratrům v městech i na venkově.

Nezapomínejte, že Němci v nynějším smrtelném jejich zápase potřebují uvnitř obsazených území klid a pořádek.

Oznamte svým drahým, kteří jsou přinuceni pracovati v říši, co chtějí udělati nenávidění a prokletí Němci s našimi domovy a majetky. Vyzvete je, aby proti tomu protestovali stávkami, sabotážemi a aby přiměli spoludělníky jiných

národností k solidaritě. Tím také podnítlíte u těchto dělníků větší nenávisť k Němcům, kteří i v jejich zemích páchají stejné zločiny.

Bratři s sestry! Nezapomínejte, že jednou z nejúčinnějších zbraní je jednota – v jednotě je síla.

Národní výbor

*Rozšiřujte, avšak buďte opatrní před zrádci a Gestapem.*⁶⁵

Současně se prováděla příprava k mobilizaci za účelem povstání. Nejprve byly dobudovány místní Národní výbory a poté byla provedena evidence spolehlivých a bojeschopných mužů, jejich rozdělení podle zbraní, v neposlední řadě byl vypracován plán přepadení dobříšského zámku, kde přebýval Kurt Daluege.

Zde si dovolím malou odbočku od tématu. Čestmír Amort ve své knize *Partyzáni na Podbrdsku* tvrdí, že došlo k útoku na kolonu vozidel, ve které se nacházel i vůz se zastupujícím říšským protektorem Daluegem. Podle zprávy velitelství stanice SNB Březové hory z 18. července 1949, se celý incident odehrál následovně: „V měsíci květnu 1943 projíždělo auto Daluegeho s dopravní hlídkou směrem od Dobříše ke Zbraslavi. V Žákově zatáčce nad Zbraslaví dostalo auto dopravní hlídky na mokré silnici smyk a sjelo na pole, kde se rozbilo. Jedna osoba byla na místě mrtvá, ostatní osoby sedící v autě byly převezeny do nemocnice s těžkými zraněními. Celý případ se udál tak, že auto Daluegeho, které jelo první přejelo bez nehody a auto dopravní hlídky, které jelo za autem Daluegeho, dostalo následkem mokré silnice smyk a bylo vyhozeno ze silnice na pole, kde se převrátilo.“⁶⁶

Bylo plánováno přepadení vojska v Jincích u Příbrami. Tyto přípravy vykonávali v části Oliver major Laube a praporčík Němec. V části Kozák major Mašek, poručík František Hrubý a Josef Kadlec. V souvislosti s těmito přípravami

⁶⁵ Amort, Čestmír: *Partyzáni na Podbrdsku*, Naše vojsko, Praha 1958, s. 248-249.

⁶⁶ *Archiv bezpečnostních složek*, f. Druhý domácí odboj, arch. č. 308 – 49/6.

byla provedena řada sabotážních akcí. Jejich cílem bylo především telefonní vedení a železniční trati. První sabotáž skupiny Srp a kladivo na železnici se uskutečnila v noci ze 4. na 5. srpna 1943. Terčem se stal nákladní vlak jedoucí po trati Rejkovice – Jince – Čenkov. Souprava vykolejila ve 4:15 na 88. kilometru.⁶⁷

Při vyšetřování této události se gestapo zaměřilo na osazenstvo vlaku a personál železniční stanice Jince, zatčeni byli vlakvedoucí Jaroslav Bezouška z Berouna, brzdař Josef Mareš z Berouna, průvodčí Karel Klimt z Berouna, průvodčí Jan Hanes ze Zbečna a Emanuel Furch z Příbrami. O několik dní později se skupina složená z Jaroslava Štangla, Aloise Lauba a dozorce tratě Rudolfa Hacaperky pokusila o další železniční sabotáž. V noci 26. srpna přišli Štangel a Laub k strážnímu domku č. 53, kde v té době měl službu Rudolf Hacaperka, který je, podle instrukcí od Františka Marka, již očekával. Osobně se s nimi neznal, o koho se jedná zjistil až podle předem dohodnutého hesla.

Později o celé akci Hacaperka vypověděl: „*V době okupace byl jsem členem ilegální skupiny železničáře Františka Marka z Nové Hospody. Začátkem srpna 1943 dostal jsem od této ilegální skupiny po spojce Františku Matějkovi, úpravčím tratě ČSD z Příbrami ústní rozkaz, abych za pomoci asi dvou členů vykolejil vlak mezi stanicemi Milín a Tochovice. Rozkaz jsme provedli koncem srpna 1943, k vykolejení vlaku však pro nedostatek času před příjezdem vlaku nedošlo, byla však rozebrána část kolejnic na trati.*“⁶⁸

V listopadu 1943 postihla skupinu katastrofa s nedozírnými následky. Příbramská část skupiny byla téměř celá pozatýkána a z dobříšské skupiny byli zatčeni čelní vedoucí. Celkem bylo zatčeno na 200 osob, z nichž 21 skončilo svůj život na popravišti, 11 zmizelo v koncentračních táborech. Z vedoucích skupiny Oliver přežil jen štábní kapitán Král a praporčík Němec.

Němce se snažilo gestapo zatknout 14. 11. 1943 na Březových Hor, ale tomu se podařilo uprchnout do Rožmitálu pod Třemšínem. Jeho první kroky vedly k lékárníkovi Třasoňovi, kterého znal dobře ještě z doby před válkou. Třasoň

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ Tamtéž.

ihned vyrozuměl majitele pily ve Voltuši Pompla. Následující noc zavedl Pimpl Němce k rodině Chmelíkových žijící ve Skurově, kde přečkal dvě noci a posléze se přesunul do Vranovic k truhláři Holánovi. O několik dní později se vrátil zpět do Rožmitálu a ukrýval se až do 8. prosince v bytě učitele Bláhy, kdy se vrátil zpět k Chmelíkům. O pobytu u Chmelíků později vypověděl: „*Byl jsem ukryt v jejich bytě a to někdy ve světnici, někdy v komoře a někdy na půdě. Někdy jsem také vycházel do lesa, ale opět jsem se vracel k Chmelíkovým.*“⁶⁹

U Chmelíků se Němec skrýval až do 17. ledna 1945, kdy si pro něj přišlo gestapo: „*Dne 17. ledna 1945 o 1. hod. v noci byl dům Chmelíkových obklopen gestapem z Klatov, několik členů vniklo dovnitř domu a prohlíželo dům. Jsa upozorněn Chmelíkovými, ukryl jsem se v komoře v nádrži domácího vodovodu. Po bezvýsledné prohlídce domu, byli manželé Chmelíkovi zatčeni a odvedeni. Při tom byli týráni a bití, neboť jsem slyšel jak volali: „Ježíš, Marie, Josef, zabte mě!“ Dům gestapo uzamklo. Po jejich odchodu jsem z domu uprchl a když jsem utíkal zahradou, bylo po mě 3 krát střeleno. Vypálil jsem také 3 rány z pistole. Potom jsem utekl do polí, dále do lesa...*“⁷⁰ Zbytek noci utíkal Němec do Zdaboře, zde našel útočiště u Stanislava Aksamita, horníka v dole Anna, kde se až do 3. května 1945 ukrýval. Střídavě se skrýval ve štole nebo, pokud k tomu byla příležitost, v kůlně na povrchu. Důl musel opustit po náletu, který se uskutečnil v noci z 2. na 3. května 1945. Do konce války pak přebýval v bytě důlního dozorce Václava Kosána.

Na Dobříšsku byl kromě jiných zatčen i Josef Kadlec, ten nepodlehł výslechům a svoje spolupracovníky neprozradil, proto byla část Kozák zachována. Velení nad ní převzal major Mašek. Do vedení skupiny byl přibrán Kahoun, jemuž bylo svěřeno velení nad Knínem, dále pak poručík František Hrubý, který velel dobříšské buňce, Emanuel Koudela, František Malčánek, Josef Kovář, Antonín Rozsypal. Na jaře 1944 se podařilo Čestmíru Amortovi navázat spojení s Hnutím za svobodu, které spolupracovalo s Českou národní radou.

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ Tamtéž.

Později se stal členem ústředního výboru tohoto hnutí, jenž bylo rozšířené po Čechách, Moravě i Slezsku a fungoval jako kurýr mezi vzdálenými buňkami.

V době slovenského povstání se dostala skupina Srp a kladivo do styku s I. Československou brigádou Jana Žižky z Trocnova, jejíž hlavní stan sídlil ve Štiavniku na Slovensku.⁷¹ Členové skupiny získávali pro slovenské odbojáře četné spojence z Čech, kteří překračovali hranice a přinášeli potřebné zásoby a munici. Důležitou úlohu sehrál jistý Petříček z Nového Knína, pracující jako strojvůdce, jenž používal svou lokomotivu k převážení dobrovolníků na Slovensko.

Koncem září byla brigáda donucena přejít na Moravu, kde operovala v okolí Horní Bečvy u Rožnova. *“První pokus oddílu o přejítí hranice se uskutečnil v noci z 21. na 22. září 1944 v prostoru Tíšňav nad Malými Karlovicemi.”*⁷² Přejít na Moravu se nepodařilo, po přestřelce s německou přesilou byl oddíl donucen se stáhnout zpět přes hranici.

Situace na Slovensku se pro brigádu stávala neudržitelnou, proto bylo rozhodnuto riskovat podruhé a překročit hranici v údolí Podřatého, v noci 25. září se dostává oddíl pod vedením poručíka Ušiaka a kapitána Murzina do Velkých Karlovic. Zde se opět střetli s německou přesilou a byli nuceni ustoupit zpět. Na slovenském území se vedení po předešlých zkušenostech rozhodlo změnit taktiku a rozdělit oddíl na menší části. První skupina pod velením kapitána Murzina přešla na Moravu v noci 28. září 1944 v oblasti mezi Malými a Velkými Karlovicemi. Zbytek oddílu zůstal pod Ušiakovým velením u Štiavniku, až 16. října se obě skupiny spojují a vytvářejí novou základnu pro svou činnost na Trojačce. Celkem se zde koncem října soustředilo asi 130 – 140 partyzánů.⁷³

Čelní představitelé buňky Kozák navázali spojení s velitelem brigády poručíkem československého armádního sboru v SSSR parašutistou Janko Ušiakem. Hlavní pomoc, kterou skupina brigádě Jana Žižky z Trocnova poskytovala bylo stále především zásobování. Byli získávány šaty a prádlo, které

⁷¹ *Archiv bezpečnostních složek*, f. Správa vyšetřování STB, oddělení válečných zločinů, arch. č. 325 – 175 – 5.

⁷² Sládek, Oldřich: *Ve znamení smrtihlava*, Naše vojsko, Praha 1991, str. 71.

⁷³ Tamtéž, str. 74.

členové skupiny brali z nucených nacistických sběrů, potravinové lístky, poukazy na boty získávané pomocí všech místních ilegálních národních výborů různými machinacemi. Nebyly získávány jen věci denní potřeby, ale například Václav Kubec opatřil pro vysílač poručíka Ušiaka baterie, akumulátory a vysílací lampy.

Zásobovací služba byla rozšířena i na Příbramsko, kde skupinu Oliver obnovili odbojáři zatčení v listopadu 1943, kteří se vrátili z vězení, jednalo se o štábního kapitána Antonína Krále a Miliče Kalouse. Ušiakovým hlavním plánem bylo sjednotit všechny levicově orientované ilegální organizace. Ušiak vydal směrnice k reorganizaci a synchronizaci partyzánských akcí., protože měl v plánu zorganizovat povstání v celé východní části Moravy, čímž se mělo ulehčit bojujícím Slovákům.

Začátek byl plánován na poslední dny měsíce října 1944. Ačkoliv byla celá dalekosáhlá akce pečlivě připravena, neměla šanci uspět. Gestapo mělo již delší dobu uvnitř hlavního stanu brigády svého „muže“. Konfident Dvořák podával zprávy o dění ve skupině již delší dobu, jakmile se jeho nadřízení dozvěděli o plánovaném povstání, rozhodli se definitivně skoncovat s touto hrozbou. Ušiak byl i se svou skupinou obklíčen a během prudkého boje těžce zraněn, přesto se dokázal probít ze sevření. Podařilo se mu najít útočiště v domě na Čeladné. Gestapo ovšem neztratilo jeho stopu, vypátralo jeho úkryt a neprodyšně uzavřelo okolí domu. Jakmile Ušiak pochopil bezvýchodnost situace, raději zvolil smrt vlastní rukou.

Po zdrcujícím útoku gestapa byla skupina ochromena. Až od prosince 1944 se provádějí nové sabotážní akce, které se soustřeďují v okolí Dobříše, Knína a Štěchovic, jednalo se především o přerušování telefonních linek. V listopadu vstoupil Čestmír Amort ve styk s ilegální Slezskou národní radou a Lysohorskou skupinou (jednalo se o několik parašutistů v severní části Beskyd). Jen o několik dní později se podařilo získat napojení na hnutí komunistické mládeže, které vedl Václav Koutný pozdější předseda Svazu české mládeže a člen České národní rady. Jeho prostřednictvím získala opět skupina napojení na ústředí Komunistické strany. Začalo se znovu kolportovat Rudé právo.

Prostřednictvím Josefa Váni z Nového Knína byl navázán styk s partyzánským oddílem Smrt fašismu, jehož dobříšské části velel Zikmund Doležal. V dubnu 1945 utrpělo Srp a kladivo třetí a poslední ránu způsobenou konfidentem gestapa, ze které se již nevzpamatovalo.

Tímto zrádcem byl Jan Fibich, který se po květnových událostech skrýval v Kolíně nad Labem, kde byl také později zadržen. Zatčeno bylo několik desítek osob, jak z vedení skupiny, tak i několik vedoucích činitelů Komunistické strany. Na Dobříšsku byl zatčen předseda ilegálního národního výboru Jan Plavka, major Miloslav Mašek a mnoho dalších, někteří skončili svůj život na terezínském popravišti. Velká část odbojářů, kteří unikli zatčení se připojila ke skupině Smrt fašismu, působící v Protektorátu od 3. 4. 1945 pod vedením Jevgenije Antonoviče Olesinského.

3.7.2 Smrt fašismu

Devítičlenný oddíl Smrt fašismu byl dvanáctým, posledním organizátorským⁷⁴ desantem vyslaným k nám ze Sovětského svazu. Jeho základ, šestičlenná skupina zkušených partyzánů, byl sestaven již 30. září 1944 pracovníky Štábu partyzánského hnutí při válečné radě 1. ukrajinského frontu. Velitelem byl jmenován nejprve Z. G. Šelest, ale vzhledem ke svému vyššímu věku a nemoci byl záhy nahrazen kpt. Rudé armády Jevgenijem Antonovičem Olesinským. Náčelníka štábu byl určen npor. Ivan Jegorovič Vodolazov, politickým komisařem se stal Václav Baumgartl. Dalšími členy oddílu se postupně stali náčelník rozvědky npor. Michail Marčenko, průzkumník Sergej

⁷⁴Organizační desanty vycvičené Ukrajinským štábem partyzánského hnutí měly na území protektorátu plnit následující úkoly: 1. Pomáhat při organizování partyzánských oddílů z řad domácího obyvatelstva .

2. Navazovat spojení s ilegálními organizacemi KSČ a s vlastenecky a protifašisticky naladěnými vrstvami obyvatelstva s cílem zapojit Čechy do celonárodního odboje proti okupantům.

3. Prostřednictvím zdejších dělníků a úředníků pronikat do závodů a továren, na železniční stanice a do úřadů s cílem organizovat tam diverze.

4. Provádět záškodnickou činnost, přepadávat německé síly v prostoru jejich dislokace, zvláštní pozornost věnovat železnicím a přepadávání významných funkcionářů a důstojníků.

5. Organizovat základny pro přijímání nových výsadek.

6. Provádět zpravodajskou činnost pro vrchní velení Rudé armády.

7. Pomáhat českým odbojářům v organizování národních výborů.

Mordovcev, por. Michail Baranov, radistka Marija Ignatovová, zdravotnice Taťána Katušenoková, Michail Barzov a polský partyzán Izák Rubinstein.

Tato jednotka si měla vybudovat spolehlivou základnu v příbramských lesích, kde také 3. 4. 1945 přistála a organizovat partyzánské hnutí v oblasti mezi Příbramí, Dobříší a Prahou. Do této oblasti byl již na podzim roku 1944 vyslán výsadek Dr. Miroslav Tyrš.⁷⁵ Speciálním úkolem tohoto oddílu bylo provádět diverze na důležitých železničních spojích Praha – Plzeň a Plzeň – České Budějovice. Po těchto tratích se v posledních týdnech války takřka nepřetržitě přesunovaly německé posily na východní frontu a ochromení železničního provozu by tak přispělo k rychlejší porážce německé branné moci.

Podbrdsko zůstalo jediným krajem geograficky vhodným pro rozvinutí partyzánského boje, kam dosud nebyly poslány ani zpravodajské⁷⁶, ani organizátorské výsadky. Brdské lesy skrývaly výcvikový prostor a rozsáhlou střelnici německých vojsk. O této skutečnosti samozřejmě sovětské vojenské orgány dobře věděly. V posledním válečném jaru už byly nacistické síly natolik oslabeny, že německé výcvikové prostory nemohly být tak střeženy a naplněny vojskem, aby to bylo větší překážkou pro partyzánské akce a pro pobyt partyzánů vůbec.

⁷⁵K vysazení došlo 25. října 1944 v okolí Pelhřimova. Seskok způsobil nechtěný rozruch. Protektorátní četníci a německé jednotky se sjeli na místo seskoku a začali zevrubně pátrání. Jednotka byla donucena rozdělit se na tři části. Velitel desantu Ján Hudec zamířil na východ a dostal se po mnoha nesnázích až na Slovensko. První část se spojila s oddílem Čapajev a působila v rámci něho na Moravě. Druhá se zapojila do akcí na Českomoravské vrchovině, kde se spojila s partyzánskou jednotkou Jermak.

⁷⁶Zpravodajské výsadky fungovaly v protektorátu od podzimu 1944, setkáváme se zde s následujícími typy desantů:

1. Organizátorská jádra vycvičená v rámci působnosti Ukrajinského štábu partyzánského hnutí a operačně podléhající štábům partyzánského hnutí při válečné radě I. A později IV. Ukrajinského frontu.

2. Zpravodajské skupiny organizované ústřední vojenskou zpravodajskou službou, provádějící ofenzivní zpravodajství.

3. Zpravodajské skupiny organizované vojenskou zpravodajskou službou, provádějící ofenzivní a defenzivní zpravodajství prostřednictvím jednotlivých frontů nebo armád.

4. Zpravodajské skupiny organizované sovětskými bezpečnostními orgány, provádějící buď ofenzivní, nebo defenzivní zpravodajství.

5. Partyzánské oddíly vycvičené sovětskými bezpečnostními orgány, provádějící vedle zpravodajské především diverzní činnost.

6. Partyzánské organizátorské a zpravodajské skupiny organizované a vyslané ve spolupráci se sovětskými orgány moskevským vedením KSČ.

Výsadek samotný se po dvou neúspěšných pokusech uskutečnil v noci z 1. na 2. dubna 1945, a to severně od Nového Knína. Následkem silného větru přistáli parašutisté rozptýleně mezi obcemi Malá Lečice, Senešice a Nová Ves pod Pleší. Po déletrvajícím shromažďování se partyzáni přesunuli dobříšskými lesy k Hostomicím pod Brdy. Cestou navázali spojení s jedním uprchlým sovětským zajatcem a dále s českými chlapci, kteří v lesích mezi Hostomicemi a Dobříší stavěli vodovod.⁷⁷

Celý oddíl byl pohromadě až 7. dubna. Hned poté chtěl rozvinout intenzivní činnost; značnou překážkou však bylo nedostatečné radiové spojení s řídicím štábem. Ve výstroji desantu byly dvě radiostanice typu Sever a jedna RPO.⁷⁸ Krátce po přistání radistka zjistila, že provozu schopná je jen jedna radiostanice a ostatní dvě byly poškozeny při seskoku. Třetí stanice však začala záhy vynechávat, takže kpt. Olesinskij mohl jen obtížně předávat získané informace 4. ukrajinskému frontu. Jednotka se proto orientovala více na diverzní a organizátorsko – politickou činnost.

V prvních dnech pobytu v brdských lesích oddíl žil ve stanech v lesním táboře mezi Malým vrchem a Kuchyňkou, mezi vesnicemi Pičín a Hostomice. Později, po navázání kontaktů s místními lidmi u Bukové a Holšín, přemístil kpt. Olesinskij základnu oddílu do zdejších hustých lesů. Štáb s vysílačkou se zdržoval převážně v jednom domku v Holšínách.

Jednotka se postupně rozrůstala stálým přílivem nových českých bojovníků. Podle přání kpt. Olesinského neodcházeli zatím „do lesa“, ale zůstávali doma a neopouštěli svá zaměstnání. Velení oddílu proto často svolávalo schůzky zástupců jednotlivých skupin partyzánů a na nich přidělovalo konkrétní úkoly. O zásobování se starali občané z okolních vesnic.

Poté, co se jednotka zachytila na Dobříšsku, bylo nutné získat spojení i na Plzeňsku. Tímto úkolem byl pověřen Václav Baumgartl, který tento kraj znal ze

⁷⁷Jelínek, Zdeněk: *Na pomoc muzejní práci*, Středočeské muzeum v Roztokách u Prahy, Praha 1984, str. 152.

⁷⁸Přesné označení pro radiostanici Sever bylo PR6, byla asi nejoblíbenější partyzánskou radiostanicí. Vznikla úpravou předválečné stanice Omega během obléhání Leningradu.

svého předválečného působení v odborech. Dne 9. dubna si u jednoho spolupracovníka opatřil civilní oblek, doklady a jízdní kolo, na kterém chtěl dojet až do Radnic u Plzně. Těsně před cílem své cesty narazil při navazování spojení na udavače, který jeho pobyt hlásil na četnické stanici. Při zatýkání se pokusil o útěk, byl však střelbou pronásledovatelů těžce zraněn a později předán gestapu.⁷⁹ Byl převezen do vojenské nemocnice na Borech a stále vyslýchán. Nikoho ze svých spolupracovníků neprozradil a jako vězeň se dočkal osvobození a konce války.

Po tomto neúspěchu při pokusu o proniknutí na Plzeňsko se oddíl soustředil na tratě v blízkosti své základny. V noci z 18. na 19. dubna byla výbuchem nálože pod vlakem č. 2431 mezi Řevnicemi a Dobřichovicemi poškozena trať tak, že provoz byl po dobu deseti hodin veden pouze po jedné koleji. U vlaku byla zničena lokomotiva a 4 vozy, při akci přišlo o život asi 500 německých vojáků a důstojníků.⁸⁰ Krátce po 5. hodině ráno dne 21. dubna byla u Bělče na trati Zadní Třebáň – Lochovice výbuchem nálože zničena trať, lokomotiva a tři železniční vozy, doprava tím byla přerušena asi na 14 hodin. V noci na 23. dubna provedla jednotka další útok na železnici, vykolejila vojenský vlak mezi stanicemi Jince – Zdice, provoz na trati byl přerušena na téměř 50 hodin.⁸¹ Vedením všech tří akcí byl pověřen Michail Baranov. Jen o šest dní později se pokusila skupina vedená npor. Michaiem Marčenkem zničit most přes Berounku mezi Vlanory a Dolními Mokropsy. Výbuch miny strhl asi 15 m mostu a 6 m trati, most a dráha byly poškozeny tak, že: „*Od toho dne až do příchodu RA nebylo možno použití trati Praha – Plzeň přes most na řece Berounce.*“⁸²

Další nápor partyzánů se soustředil na telefonní spojovací vedení. V noci na 26. dubna bylo zničeno vedení na trase Dobříš – Příbram, příští noci porušeny trasy Příbram – Dobříš, Příbram – Jince a Příbram – Tábor. 30. dubna spojovací uzel Praha – Dobříš a Dobříš – Písek, 2. května u obce Háj na Sedlčansku důležité telegrafní a telefonní vedení na lince Praha – Benešov – Sedlčany, vedoucí do

⁷⁹Jelínek, Zdeněk: *Na pomoc muzejní práci*, Středočeské muzeum v Roztokách u Prahy, Praha 1984, str. 154.

⁸⁰*Archiv bezpečnostních složek*, f. Druhý domácí odboj, arch. č. 308 – 110 – 4.

⁸¹Tamtéž.

⁸²Tamtéž.

výcvikového tábora SS. Při této akci se dostali partyzáni do boje s jednotkami SS, v němž bylo zabito pět nacistů.

Do diverzních a destrukčních akcí se zapojovalo stále více lidí, kteří neměli odborný výcvik v používání trhavin, proto zorganizoval kpt. Olesinskij na žádost okresního vedení KSČ v Dobříši kurz bojových akcí.

Rozsáhlá činnost partyzánů z oddílu Smrt fašismu vzbudila pochopitelně pozornost nacistů. Pomocí svých agentů vypátrali tábor kpt. Olesinského v lesích blízko Baby, mezi Dobříší a Hostomicemi, u obce Malý Chlum. Proti jednotce rozdělené v té době do dvou skupin, zorganizovali velkou akci. Protiparašutistický referát zorganizoval 28. dubna 1945 pátrací akci. Nasadil jako posily jednotky pořádkové policie, Waffen SS a Říšské pracovní služby.⁸³

První skupina, vracející se po splnění úkolu z okolí Jínců, bojovala s nepřítelem asi půl hodiny a ze srážky vyšla vítězně. Jádrem oddílu, obklíčené německými rojnicemi, prorazilo protiútokem na nejslabším místě protivníkovu uskupení. Později se obě části spojily v Holšínách.

Jednotka ve své činnosti pokračovala až do květnového povstání. Početně rostla tak, že začátkem května bylo z Čechů a bývalých sovětských válečných zajatců vytvořeno devět oddílů se sídlem v Příbrami (velitel Bohumil Potůček, 183 členů), Dobříší (velitel Zikmund Doležal, 155 členů), Kamýku nad Vltavou (velitel por. Poustka, 90 členů), Višňové (velitel Václav Bubeška, 11 členů), Velké Bukové (velitel Josef Hejduk, 17 členů), Novém Kníně (velitel Miroslav Veselý, 25 členů), Ostrově (velitel Jaromír Simer, 8 členů), Jincích (velitel Bohumil Blecha, 15 členů) a Milíně (velitel Josef Sedláček, 20 členů). K těmto devíti skupinám se ještě přidružilo 125 ruských válečných zajatců tvořících 10. samostatný oddíl. K 12. květnu 1945 měla skupina celkem 649 členů.⁸⁴

Za povstání se partyzáni účastnili bojů u Višňové, c okolí Příbrami a Jínců. Pomohli tak obráncům pražských barikád, protože mnoha německým jednotkám

⁸³ Sládek, Oldřich: *Ve znamení smrtihlava*, Naše vojsko, Praha 1991, str. 346.

⁸⁴ *Archiv bezpečnostních složek*, f. Druhý domácí odboj, arch. č. 308 – 110 – 4.

zabránili v jejich postupu na Prahu. Dále zorganizoval kpt. Olesinskij zvláštní oddíl složený z partyzánů z okolí Příbrami a Jínců, který bojoval přímo v Praze.

Nejpodstatněji zasáhla jednotka kpt. Olesinského do průběhu povstání v Příbrami. Dopoledne 5. května vyzval štáb, v té době nacházející se v usedlosti Marie Houdkové v Bukové, místní národní výbory a bojové oddíly, se kterými měl spojení, aby povolaly do zbraně všechny schopné muže. Soustředit se měli v Bukové a odtud pak postupovat na Příbram. Mezitím přepadli sovětští partyzáni za pomoci místního oddílu pod Malou Babou pět německých aut se zbraněmi municí. Na autech pak všichni odbojáři přesunuli odpoledne do města. Německému posádkovému veliteli byla do jeho sídla v Horymírových kasárnách doručena výzva, aby se i se svým vojskem vzdal. Zatímco váhal, partyzáni odzbrojili německou posádku ve Zbrojovce a v hostinci „U koníčka“ zneškodnili další oddíl. Získali velké množství zbraní, kterými vyzbrojili další dobrovolníky. Ve městě se ujal moci revoluční národní výbor a začalo fungovat vojenské velitelství.

Velitel německé posádky dlouho váhal, odmítl i duhou výzvu kpt. Olesinského a také výzvu příbramského národního výboru. Nakonec, pod tlakem okolností a vzhledem k tomu, že kasárna byla obklíčena, začali němečtí vojáci 6. května ráno opouštět město. Stahovali se do lesů u Jínců.⁸⁵

V květnových dnech roku 1945 bylo v Příbrami i v okolí svedeno několik bojů, v nichž nacisté utrpěli značné ztráty. Mrtví a ranění byly i na straně partyzánů. Celková bilance květnových bojů, kterých se oddíl Smrt fašismu zúčastnil byla následující: „*Zabito 1613, zajato 8363 Němců a Vlasovců, včetně 3 vlasovští a 2 něm. generálové, 2 děla, 48 aut a 83 koní. Vlastní ztráty: 113 padlých, 47 raněných, 2 nezvěstní.*“⁸⁶ Těmi vlasovskými generály byli Truchin a Šapalov, identitu třetího zajatého generála se nepodařilo zjistit. Dne 11. května se 1945 se partyzáni spojili se 6. tankovým praporem generála K. V. Sviridova a téhož dne svedli svůj poslední boj v bitvě u Slivice.

⁸⁵ Jelínek, Zdeněk: *Na pomoc muzejní práci*, Středočeské muzeum v Roztokách u Prahy, Praha 1984, str. 157.

⁸⁶ *Archiv bezpečnostních složek*, f. Druhý domácí odboj, arch. č. 308 – 110 – 4.

3.8 Jaroslav Fiala

3.8.1 Život před válkou a přechod do ilegality

Jeden z největších a nejnebezpečnějších konfidentů gestapa se narodil 13. 4. 1900 v Oseku v okrese Duchcov. Jaroslav Fiala se vyučil obchodním příručím a poté pracoval na různých místech jako dělník nebo horník. Ve svých jednadvaceti letech se stal členem KSČ, v níž se brzy stal velmi aktivní. Důkazem toho je, že byl v roce 1934 poslán na 9 měsíců do Sovětského svazu na Leninskou školu. Odjel, i když musel v Čechách zanechat svou manželku s teprve ročním synem. Při poválečném vyšetřování uvedla Růžena Fialová, že se o rodinu příliš nestaral a jediné co ho opravdu zajímalo byla politická práce.⁸⁷ Po jeho návratu se s celou rodinou přestěhoval do Chudeřína, odkud museli v roce 1938 odejít do Dřínova, kde měla Růžena Fialová rodiče.

Z první republiky se dobře znal s Josefem Molákem i Rudolfem Vetiškou, oběma pozdějšími vedoucími III. UV KSČ. Spolu s Molákem např. organizoval vysílání interbrigadistů do Španělska. Jaroslav Fiala našel

Obrázek 17: Jaroslav Fiala

práci v lomu na keramickou hlínu v Byřovicích, kde pracoval až do roku 1942. Téhož roku byl poprvé předvolán k výslechu na gestapo z důvodu jeho pobytu v Sovětském svazu. Při výslechu tvrdil, že jako chudý horník tam hledal práci. Podruhé se měl dostavit k výpovědi 14. 5. 1942, věděl, že z tohoto výslechu by se již nevrátil, a proto se rozhodl přejít do ilegality. Manželce před odchodem přikázal, aby došla na policejní stanici a nahlásila, že odešel do Kladna a už se nevrátil. Prvních 14 dní se skrýval v dole v Byřovicích, kde byl s vědomím důlního mistra podporován několika dělníky. Brzy však věděli všichni zaměstnanci, že se v dole někdo skrývá a proto musel svůj úkryt opustit. Jaroslav

⁸⁷ V roce 1944 se Růženě Fialové narodil druhý syn Jaroslav, jehož otcem byl Josef Bláha. Podle výpovědi obyvatel Dřínova se spolu stýkali již od roku 1943, po válce se stal jejím manželem.

Fiala odešel do kralupských lesů a zde se na různých místech skrýval tři měsíce.⁸⁸ Později se mu podařilo navázat spojení v Praze, postupně se propracovával hierarchií komunistického odboje až na post instruktora pro pardubický kraj.

3.8.2 Zatčení

Dne 16. 2. 1943 byl pražským gestapem zatčen jistý Sommer, který měl ilegální spojení do východních Čech, když mu bylo slíbeno, že nebude odsouzen k smrti, rozhodl se spolupracovat při pátrání po organizacích KSČ.⁸⁹ Mimo jiné uvedl, že má mít 20. února 1943 na nádraží v Pardubicích schůzku s instruktorem pro Pardubice s krycím jménem Tonda, což ovšem nebyl nikdo jiný než Jaroslav Fiala. Ráno 20. února vyrazil Sommer společně s komisařem Janturem, Emilem Friedrichem a tlumočnickem Nergerem autem do Pardubic. Na nádraží se sešli s pracovníky pardubického gestapa, mimo jiné zde byl i vedoucí pardubické pobočky Klages. Sommer se volně procházel před nádražím a čekal na Fialu, zatímco Jantur a ostatní se ukryli v kavárně naproti nádraží. Po 30 minutách byla celá akce zrušena s tím, že Tonda už nepřijde.

Jeden zatčený odbojář v Pardubicích prozradil, že Fiala má další den dorazit na schůzku do Chocně, členové pražského gestapa nevěřili, že se tato schůzka uskuteční. Před odjezdem do Prahy, ale Jantur požádal Klagese, aby zítra poslal do Chocně své lidi a informoval ho o výsledku akce. Tímto úkolem byl pověřen vrchní tajemník Walter Kröger. Fiala se opravdu objevil na nádraží v Chocni společně s Leo Burešem, který byl instruktorem pro Kolín a Hradec Králové. Přestože byli oba ozbrojeni, nedokázali kvůli rychlosti celé zatýkácí akce použít zbraně. Vzhledem k tomu, že jejich činnost zasahovala až do Prahy byli oba zatčení další den převezeni na pražské gestapo. Zde v Pečkově paláci vyslychal Fialu komisař Emil Friedrich, který ho získal jako konfidenta.

⁸⁸ *Archiv bezpečnostních složek*, f. Správa vyšetřování STB, oddělení válečných zločinů, arch. č. 325 – 76 – 3.

⁸⁹ *Archiv bezpečnostních složek*, f. Správa vyšetřování STB, oddělení válečných zločinů, arch. č. 325 – 76 – 1.

3.8.3 Konfidentská činnost

Od 5. května byl veden v referátu IV - N řídicí úřadovny pražského gestapa pod číslem 206 s měsíčním platem 2500 K.⁹⁰ Jako doklady dostal falešnou legitimaci na jméno Josef Kalina, byl to již jeho druhý falešný průkaz, od komunistů měl doklady na jméno Karel Jeřábek. Gestapo jej ubytovalo v Holešovicích v Dělnické ulici v domě, ve kterém bydlel tlumočnick gestapa Rudolf Nerger, jenž zprostředkoval Fialovi spojení s komisařem Friedrichem.

Gestapo uvítalo zejména Fialovu informaci, že se zná s Josefem Molákem ještě z doby před válkou, protože potřebovalo svého muže uvnitř III. UV KSČ. Fiala napsal pod Friedrichovým vedením Molákovi dopis, který donesl tlumočnick Slavík Molákově manželce do Hořelic. Sama Emílie Moláková nevěděla, kde manžela hledat, a proto se obrátila na Lídu Michlovou, která byla ve spojení

1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14		15		16		17		18		19		20					
II																				Name: (bei Frauen auch Geburtsname)		F i a l a										Wohnung: (Jetzt bei Eintragung eintragen)										Residenzakte:	
																				Vorname:		Jaroslav										Drinova-Schindhoefen Nr.5.Bez.Schlan										7. VII. 1942	
																				Geburtsort und -ort:		13.4.1900 Ossegg																				Bildermeth:	
																				Beruf:		Arbeiter																				Finger-Abdruck- Karte:	
																				Familienstand:		verh.																				Schriftprobe:	
																				Staatsangehörigkeit:		Prot. Ang.																					
																				Dach-Name:																							
																				Dach-Adresse:																							
Politische Einstellung:										Glaubens- bekenntnis:																																	
Datum der Auftragung		S a c h v e r h a l t																				Staatspolizei- Bezirksstellen																					
14.7.42		F. ist als Russlandrückwanderer bekannt geworden. F. wurde zur Fahndung ausgeschrieben.																				Prag II A 1 1041/39																					
26.2.43		F. wurde wegen unbefugten Waffenbesitzes festgenommen. F. konnte am 21.2.43 b. einem Treff in Chotzen als Instrukteur fpr d. Kr. Pardubitz d. illeg. KPC festg. wer= den. Er legte sofort ohne Zwang ein umfassendes Geständ- nis ab u. erklärte sich nach einer Haft v. etwa 9 Wochen freiwillig z. Mitarbeit als V. Person bereit. Nach Rück-																				Prag Tages-Rapport Nr. 4/43-																					
2.3.43																						Prag 116/43-111																					

Obrázek 18: krta Jaroslava Fialy v referátu IV. N řídicí úřadovny pražského gestapa

⁹⁰ Archiv bezpečnostních složek, f. Správa vyšetřování STB, oddělení válečných zločinů, arch. č. 325 – 76 – 2.

s Karlem Vydrrou, ta jí poradila, aby se zeptala u Vydrů. V dopise mu Fiala oznamoval, že se mu podařilo při pardubickém zatýkání uprchnout a že žádá Moláka o schůzku.

Schůzka byla stanovena na 26. dubna do Králova Dvora a přišel na ní kromě Moláka i Karel Vydra. Fiala vypadal zuboženě. Vyprávěl jim, jak se mu podařilo uniknout zatčení na Pardubicku, o tom jak žije v ilegálním bytě v Praze, o kterém nikdo neví a také to, že má možnost opatřit falešné průkazy od jak říkal „jednoho Sudeťáka“. Bohužel bylo této nabídky později mnohokrát využito, takže gestapo mělo podobizny mnoha ilegálních pracovníků a také jejich falešné doklady, které samo vyrobilo. Fialovi bylo také předáno spojení na pražskou instruktorku „Miladu“ (Josefu Fajmonovou) a pro styk s Molákem mu byla určena v Berouně listovní přepážka u Aloise Kettnera, mistra družstevní pekárny a osobní přepážka u strakonického starosty Karla Tomsy. Kromě dvou přepážek, které měl Fiala pro styk s Molákem, převzal ještě na jeho žádost přepážku pro styk Národního odboje s KSČ. Po napojení na Moláka se s ním Fiala scházel minimálně 2 x do týdne a podával zprávy Friedrichovi o všem, co se dozvěděl. V první fázi měl za úkol zjistit identitu co nejvíce odbojářů. Práci měl usnadněnou, jelikož mu Molák bezvýhradně důvěřoval, stejnou chybu udělal později i Vetiška, který ho dokonce začlenil do nejužšího vedení. Všechny úkoly plnil svědomitě, zprávy, které měl předat vždycky předal, čímž si získával důvěru dalších spolupracovníků. Byl jmenován hlavním instruktorem organizace. Od té doby zprávy z různých existujících organizací, které docházely do ÚV, přicházely v konfidentských zprávách prostřednictvím Fialy Gestapu.

Jedním z hlavních problémů, kterému muselo III. ÚV KSČ čelit bylo zničené spojení s moravským zemským vedením. Navázat kontakt s Moravou dostal za úkol Jaroslav Fiala, který dostal kontakty na železničáře Jana Brabence a Eisnera. Zanedlouho ohlásil Brabenec Molákovi, že zástupce Moravanů žádá navázání spojení s ústředím. Na schůzku, která se konala v Praskolesích, se osobně dostavil Molák společně s Fialou, který měl fungovat jako budoucí zemský vedoucí na Moravě. Na setkání dorazili tři zástupci z Moravy, kteří dostali za úkol obnovit činnost na několika místech, jenž jim Molák jmenoval. Po

krátkém čase podal Fiala zprávu, že je činnost obnovena a je vydávána ilegální Moravská rovnost, jejíž jeden výtisk přinesl s sebou. Molákovi bylo jasné, že byli na schůzce s gestapem, protože schválně vyjmenoval místa, kde nikdy žádné odbojové skupiny nebyli. Tehdy si měl uvědomit, že s Fialou něco není v pořádku, bohužel se tak nestalo. Stejně jako mělo gestapo svého muže uvnitř III. ÚV KSČ, měli i odbojáři svůj zdroj informací. V Pečkově paláci pracoval jako tlumočnick Josef Laštovička z Janturova protikomunistického referátu II a.

Zprávy šly poměrně složitou cestou přes pracovníky družstva Bratrství k Josefě Fajmonové a od ní k Josefu Molákovi, proto ne vždy a všechny došly včas, bohužel i ta nejdůležitější, ve které stálo: „Vedoucí Pardubic je zrádcem strany.“ Poslední varování, které Laštovička poslal bylo ze 17. 8. 1943, bylo zadrženo a písmoznaleckým posudkem zjištěno, kdo je jeho pisatelem, Laštovička byl bez soudu popraven 29.9. 1943 v Pankrácké věznici. V létě 1943 nechal Fiala zatknout dva instruktory pražského kraje Maříka⁹¹ a Josefu Fajmonovou.⁹² Po dohodě s komisařem Friedrichem si sjednal s oběma schůzku v Praze na Klárově. Fajmonová byla zatčena krátce poté, co odešla ze setkání s Fialou a Mařík až

Obrázek 19: Josefa Fajmonová

⁹¹ František Mařík se narodil v roce 1917 v rodině zedníka na samotě nedaleko Mohuřic u Trhových Svin. Po maturitě na gymnáziu v Českých Budějovicích odešel studovat na lékařskou fakultu do Prahy. Po zavření vysokých škol pracoval jako pomocný dělník u řady firem, vstoupil do odboje a podílel se na vydávání Rudého práva. V prosinci 1942 byl nucen přejít do ilegality, kde se mu podařilo navázat spojení s Janem Zikou.

⁹² Josefa Fajmonová se narodila 18. srpna 1911 v Líšni, po ukončení školy začala pracovat u velkostatkáře Belcrediho. Později pracovala v továrně na spirálové vrtáky, a někdy v této době vstoupila do KSČ. Byla velmi aktivní členkou a v roce 1929 odjela studovat do kurzu na Ústřední škole Komsomolu v Moskvě pro výchovu funkcionářů a agitátorů. Po vzniku Protektorátu se zapojila do ilegální činnosti a již na začátku roku 1940 byla nucena přejít do ilegality. Nejdříve působila krátce v Ostravě a později se přesunula do Prahy. Zde působila pod krycím jménem Vlasta Krátká a užívala také několik přezdivek: „Fešanda, Vlasta, Milada. Na jaře 1941 se seznámila s Františkem Maříkem, záhy se z nich stali milenci. Na konci léta téhož roku je poslána na Královehradecko a to do funkce sekretářky kraje, kde působí až do srpna 1942, kdy jí Josef Molák povolává zpět do Prahy. V únoru 1943 se Fajmonová společně s Maříkem stávají vedoucími pražského kraje.

v Praze - Vršovicích v ulici na Spojce⁹³. Mařík na gestapu doznal svojí ilegální činnost a vyrazil spojení k pražským organizacím. Fajmonová neřekla nic a raději si sáhla na život, druhý den po výsledku byla nalezena v cele oběšená na vlastní punčoše.

V červnu došla do Berouna zpráva z Kladenska, o tom že se zde skrývá parašutista ze Sovětského svazu a žádá schůzku s členem ilegálního ÚV. Při setkání s Molákem bylo zjištěno, že se jedná o bývalého poslance KSČ Karla Procházku, který ho na schůzce informoval, že seskočil společně s Rudolfem Vetiškou, Jaroslavem Kleinem a Antonínem Vohradníkem. Hlavním úkolem desantu bylo seznámit domácí odboj KSČ se směrnicemi a pokyny moskevského vedení. Nutně potřebovali nové falešné doklady, jelikož falsy vyrobené v Sov. Svazu byly tak nekvalitní, že by byli při první kontrole odhaleny, v tomto jim ochotně pomohl Jaroslav Fiala. Díky tomu, byli všichni parašutisté pod kontrolou gestapa již od jejich napojení na Moláka.

Po přijetí moskevských směrnic se začala ve větší míře rozvíjet sabotážní činnost, 5.8. 1943 byla vykolejena lokomotiva na trati Příbram – Zdice u Lochovic a tři dny poté byly vytrhány koleje na trati Praha – Plzeň. Na základě informací od Fialy o ruských parašutistech a dále pak na základě zpráv o sabotážích bylo rozhodnuto udeřit na Berounsku.

Odpoledne 18. srpna 1943 vyjely z Pečkova paláce 4 mercedesy pod osobním vedením Heinze Jantura a zaparkovaly v Berouně před autoopravnou elektrického příslušenství U Hřebíčka na Plzeňské třídě. Kolem tohoto místa se denně vracel ze své prodejny Karel Vydra, ve chvíli kdy dojel na úroveň autoopravny zatarasila mu dvě auta cestu, gestapáci jej strhli z jízdního kola, spoutali a odvezli na zdejší četnickou stanici. Další dvě auta zamířila k Vydrovu domu. Helena Vydrová si jich všimla, když zatáčeli do postranní ulice, stačila ještě vyběhnout zadním vchodem z domu a prchnout na kole. Josef Molák zůstal v domě schovávajíc se na záchodě, zde byl zastřelen inspektorem Hermanem Zanderem.

⁹³ *Archiv bezpečnostních složek*, f. Ústředna státní bezpečnosti, arch. č. 305 – 653 – 1.

Následovalo velké zatýkání, při kterém byli zadrženi mnozí čelní členové III. ÚV KSČ. Po této těžké ráně se nástupcem Moláka v čele ústředního vedení stal Rudolf Vetiška, dalšími členy ÚV byly Arnošt Weidner, Jaroslav Fiala a centrální instruktor Václav Kůrka. Fialova přítomnost ve vedení předem určila jeho osud. V neděli 23. července 1944 byl komisařem Zanderem při nastupování do tramvaje na Karlově náměstí zatčen Rudolf Vetiška. Za čtrnáct dní, v neděli ráno 6. srpna měl Arnošt Weidner schůzku na konečné stanici tramvaje v Hloubětíně s Fialou, ten s sebou však přivedl zatýkací komando gestapa.

Po zatčení Weidnera, bylo Václavu Kůrkovi zcela jasné, kdo je zrádce a proto si dohodl sraz s Fialou na kterém chtěl zrealizovat jeho likvidaci. Schůzka byla stanovena na 8. srpna 1944 v 19:00 v Záběhlicích. Jaroslav Fiala bohužel unikl, Jaroslav Kůrka byl smrtelně raněn a ještě téže noci v nemocnici zemřel. Jeho smrtí definitivně skončilo III. ÚV KSČ.

3.8.4 Smrt Jaroslava Fialy

O Fialově konci existují dvě teorie. První praví, že Jaroslav Fiala hrál v posledních měsících války dvojí hru, jelikož cítil, že konec jeho chleboďárců se blíží a měl být napojen na ilegální organizaci na Kladně, ta byla ovšem v březnu 1945 odhalena a Fiala skončil v Pankrácké věznici. V záznamech o věznicích z Pankrácké věznice stojí, že Jaroslav Fiala byl přivezen do věznice 24.3.1945, u jeho jména je uvedena poznámka: „Samovazba, nebezpečí sebevraždy“.⁹⁴ Po dvou měsících výslechů byl odvezen do Terezína, kde byl popraven 2. 5. 1945.

Podle druhé teorie dostalo gestapo od K.H. Franka rozkaz, aby jednotliví vedoucí oddělení předložili seznam nejlepších konfidentů a přikázal, aby tyto osoby byly předány Jöklovi do Terezína k umlčení. Fialu z Pankráce eskortoval osobně Zander. K odvozu do Terezína bylo vybráno celkem asi 14 osob. Tyto osoby byly v policejní káznici Malé pevnosti zamíchány do skupiny vězňů, kteří byly toho dne popraveni.⁹⁵ Tato informace se objevuje pouze ve výpovědi

⁹⁴ *Archiv bezpečnostních složek*, f. Správa vyšetřování STB, oddělení válečných zločinů, arch. č. 325 – 76 – 4.

⁹⁵ *Archiv bezpečnostních složek*, f. Správa vyšetřování STB, oddělení válečných zločinů, arch. č. 325 – 76 – 2.

zatčeného komisaře gestapa Hanse Jantura a zdá se proto velmi nepravděpodobná. Obě teorie se ovšem shodují na faktu, že Fiala byl popraven pod krycím jménem ze svého komunistického falsu dokladu jako Jeřábek.

Za necelé dva roky své konfidentské činnosti uvrhl Jaroslav Fiala přímo i nepřímou rukou gestapa téměř 1500 osob. Přesné množství jeho obětí se dnes nedá přesně zjistit. Díky němu se gestapu podařilo zničit téměř celé III. ÚV KSČ, byly pozatýkány organizace na Plzeňsku, Berounsku, Příbramsku, Hořovicku, Kladensku, Lounsku a dále pak mnoho odbojových skupin v Brně a Praze. Je ironií osudu že zemřel za zdi Malé pevnosti ve stejný den jako jedna z jeho posledních obětí Arnošt Weidner.

3.9 Bunkr v Kařízku a zatčení Neliby

3.9.1 Stavba bunkru

Po příchodu Antonína Burdy v září 1943 do lesního krytu „Na dubovém vrchu“ rozhodl Jaroslav Neliba, po dohodě s ostatními obyvateli bunkru, přesídlit na vhodnější místo. Dosavadní úkryt přestal být pro 5 osob dostačující. Vhodné místo pro bunkr vybrali ve „Velké Mýti“ jak místní nazývali les mezi vesnicemi Újezdem a Kařezem. *Byl vybudován v polesí Sokolovice v odd. 29b v houštině na místě starého lomu asi patnáct kroků od studánky, kam chodila zvěř a těsně vedle lesní školky, kde se přes den stále něco dělo*⁹⁶. Poblíž byl postaven krmelec pro zvěř. Prohlubeň po dřívějším lomu byla upravena a kryt vydřeven silnými stojinami. Bednění stropu bylo vyrobeno z prken a fošen s vrchní izolací. Celkově měl kryt velikost 6 x 6 m o průměrné výšce 2, 3 m.⁹⁷ Z vrchu byl osázen balíkovými sazenicemi jehličnanu, velká pozornost byla věnována tomu, aby sazenice měli stejné stáří jako okolní porost. Celé okolí se posypalo lesní hrabankou⁹⁸ Vchod byl upraven tak, aby splýval se svahem a byl uzavřen sbitými prkennými dveřmi, které byly ze předu zamaskovány nařezanými drny. Vše zakrývaly husté smrkové větve. Dřevo přivezl Václav Houska z Kubrichtovy pily

⁹⁶ Kolektiv autorů: Osudný den, historie partyzánské skupiny v krytu u Újezda na Hořovicku, str. 26.

⁹⁷ ABS, f. Druhý domácí odboj, arch. č.: 308 – 0 – 97 – 5.

⁹⁸ Tamtéž.

v Mrtníku výměnou za lesní kulatinu. Lepenku a hřebíky obstaral Václav Šmíd, dveře a rámy zhotovil František Mužík.⁹⁹ Vnitřní zařízení vyrobil Josef Mašek.¹⁰⁰ Kromě obyvatel krytu se prací zúčastnili Jaroslav a Vitold Menclové. *O zásobování obyvatel krytu se starali Alois Sojka, Václav Kadeřábek, František Král, Václav Kunc, Josef Kučera, Václav Šmíd. Rovněž pomáhali zaměstnanci družstva Budoucnost z Berouna. Finanční pomoc poskytovali zejména zaměstnanci bývalé firmy Löwith a Taussig, kteří organizovali sbírky peněz, potravinových lístků, cigaret atd.*¹⁰¹ Celá stavba se děla s vědomím lesního správce Jana Urbana a hajného Eduarda Krále, kteří hlídkovali v okolí a měli za úkol upozornit partyzány, pokud by se ke krytu kdokoliv přiblížil. Bunkr měl na začátku svého fungování jen to nejnútější příslušenství, pár kusů nádobí a příkrývek. Stavba byla dokončena na začátku října 1943.

Ve skrýši našli úkryt kromě Jaroslava Neliby, Leontin Grigorievič Malov, Alexej Nikitič Anifatov, Josef Mašek a Josef Lukeš. František Hutr s nimi kvůli rozporům v konspiraci do nového krytu nepřešel. Hutr si vedl zápisník, v němž měl adresy osob, které podporovaly odboj a formu jejich pomoci. Zápisník neopatrně schoval do pařezu v lese u Jiviny.¹⁰² Pařez si i se zápisníkem odnesl z lesa muž, který potřeboval dřevo na otop.¹⁰³ Ke svému velkému překvapení našel uvnitř pařezu

Obrázek 20: Kryt u Újezda

Hutrův zápisník. Po jeho přečtení usoudil, že patří členu odboje a rozhodl se využít šanci, která se mu nabízela. Kontaktoval Jaroslava Nelibu, jehož jméno

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Josef Mašek byl vyučený truhlář, který od 21. září 1943 žil v ilegality, když se nevrátil zpět na nucené práce do Německa. Nejprve se skrýval u manželů Pichlových ve Bzové, pak jej Jaroslav Neliba převedl do prvního krytu na „Dubovém Vrchu“.

¹⁰¹ Kolektiv autorů: Osudný den, historie partyzánské skupiny v krytu u Újezda na Hořovicku, str. 30.

¹⁰² Jedná se o obec jihozápadně od Berouna.

¹⁰³ Žádné z dostupných pramenů neuvádějí totožnost tohoto muže a dnes již jí s největší pravděpodobností nebude možné zjistit.

bylo také uvedeno v zápisníku a požadoval na odbojářích 15 kg máku pod pohrůžkou jejich vyzrazení gestapu. Neliba se rozhodl celou situaci vyřešit nenásilně a nebudit pozornost. Přes Paška požádal Jaroslava Bureše, zda by „výkupné“ nevyrovnal. Výměna se zdařila, zápisník se opět ocitl v rukou členů odboje a byl ihned spálen.

Toto porušení konspiračních pravidel mělo pro Františka Hutra vážné následky. Na zahradě Františka Fajrajzla v Chaloupkách se konal soud, jehož rozhodnutím bylo provinilce izolovat a vyřadit ze skupiny.¹⁰⁴ Po rozchodu s Jaroslavem Nelibou se Hutr až do květnového povstání schovával u své matky v Oseku, 5. května 1945 pomáhal organizovat revoluční národní výbor v Komárově, odtud odešel směrem na Chlum, kde měl schované zbraně, ke svému cíli však již nedošel. Po cestě byl zastřelen německým vojákem. František Hutr byl jednou z posledních obětí okupace na Podbrdsku.

V tuto dobu se počet obyvatel nového krytu rozšířil, Josef Mašek přivedl Josefa Košťálka¹⁰⁵, který byl nucen přejít do ilegality po velkém zatýkání na Berounsku v srpnu 1943 a dále dva ruské vojáky Sergeje Taskajeva a Michaila Marušenka.¹⁰⁶ Počet ukrývaných osob tak vzrostl na 8.

Velení partyzánské skupiny převzal po svém příchodu do skrýše Josef Košťálek, jelikož měl vyšší funkci v rámci III. ÚV, Jaroslav Neliba se stal jeho zástupcem.

3.9.2 Život v bunkru

Partyzáni vyvíjeli činnost zejména v noci. Převážně za tmy plnili úkoly, přes den spali. *„Večer byl nasazen komín a začalo se vařit. V kuchyňském umění vynikal zejména rolník Josef Lukeš. K večeru byla vysunuta anténa a pomoci*

¹⁰⁴ ABS, f. Stíhání nacistických válečných zločinců, arch. č.: 325 – 127 – 5.

¹⁰⁵ Josef Košťálek tvořil společně s Karlem Vydrou a Františkem Novotným základní vedení ilegální KSČ na Berounsku. Po příchodu Josefa Moláka se stal členem III. ÚV a byl pověřen řízením stranických organizací v západních Čechách.

¹⁰⁶ Sergej Taskajev a Michail Marušenko společně s dalšími třemi ruskými vězni uprchli z německého zajateckého tábora u Norimberku v srpnu 1943. Poblíž Plzně byla skupina vypátrána a pouze jim dvěma se podařilo utéct a pokračovat v cestě. Skrývali se v okolí Březové, nakonec našli pomoc u zemědělce Jaroslava Bureše z Točníka, který kontaktoval Josefa Maška a pomohl mu s přechodem obou uprchlíků do bunkru u Kařizku.

krystalové přijímačky poslouchali ilegalisté především moskevské vysílání (...). Partyzáni dále v krytu vyráběli ruční granáty, různé nálože určené k diverzním akcím nebo k přepadovému boji, mj. maskované jako kus uhlí - brikety. Potřebný materiál získávali z okolních továren, zvláště od zdických a příbramských horníků. Újezdská zemljanka byla i svědkem výcviku partyzánů ve střelbě z pistole a okolní les jim umožnil výcvik v házení ručních granátů, pochopitelně převážně cvičných (...). Po setmění se rozcházel partyzáni v menších skupinkách k plnění rozličných úkolů na místa smluvených ilegálních schůzek; předávali pokyny spojkám, přinášeli zprávy, potraviny, kolportovali ilegální tiskoviny a letáky. Většinou kolem druhé hodiny po půlnoci se všichni vraceli zpět do své podzemní skrýše.(...) Zhruba kolem páté hodiny ranní uléhali partyzáni ke spánku.¹⁰⁷

3.9.3 Zatčení Jaroslava Neliby

V listopadu 1943 nikdo z partyzánů skrývajících se v bunkru netušil, že újezdský kryt bude postižen první ztrátou. Ztrátou, která se stane začátkem tragického konce pro všechny z nich.

Dne 16. listopadu vyšel Jaroslav Neliba doprovázený Josefem Košťálkem na schůzku do Kařízku na nádraží, kde se měl setkat s Karlem Sobotkou, jedním z vedoucích pracovníků KSČ z Plzně. Do újezdského krytu se ovšem nedostala zpráva, že Sobotka byl 8. listopadu zatčen gestapem.¹⁰⁸ Jako mnoho jiných i on se stal obětí Jaroslava Fialy. V situační zprávě gestapa z 10. listopadu 1943 je Sobotkovo dopadení popisováno následovně: „*Při schůzce na nádraží v Plzni 8. 11. 1943 byl zatčen Karel Sobotka, narozený 5. 8. 1919 ve Vilémově, jeden a půl roku v ilegalitě žijící komunistický funkcionář. Měl u sebe falešnou legitimaci Škodových závodů, pistoli ráže 6,35 s náboji, 35 kusů známého štvavého spisku „ČSR“ jakož i rozsáhlý organizační materiál. Sobotka měl krycí jméno „Svatý“ nebo „Habr“.* Podle jeho udání byl pouze kurýrem mezi Prahou a Plzní. Při svém zatýkání kladl houževnatý odpor s nabitou zbraní v ruce. Dále byl zatčen vedoucí skupiny KSČ v Koterově spolu s osmi členy KSČ. U Sobotky nalezený ilegální

¹⁰⁷ Kotršál, F.: Když večer nastalo ráno, str. 14.

¹⁰⁸ ABS, f. Druhý domácí odboj, arch. č.: 308 – 0 – 97 – 5.

*materiál se v občasné době vyhodnocuje.*¹⁰⁹ Pro gestapo byl nejdůležitější kalendář, který měl u sebe. V něm bylo u 16. listopadu napsáno „Jarda – Kařez“.

Košťálek zůstal na okraji lesa, aby mohl krýt Nelibu, který pokračoval dál na místo schůzky. Po příchodu na nádraží si všiml Sobotky, který čekal na peróně. Nevěděl ale, že nádraží je obsazeno členy gestapa, kteří byli převlečeni za dělníky a zůstávali v blízkosti Sobotky. On sám měl na nohou speciální pouta, která mu umožňovala chodit, ale běh v nich byl nemožný. Jakmile se Neliba přiblížil k Sobotkovi vrhli se na něj gestapáci a bleskově ho přemohli.¹¹⁰

Obrázek 21: nádraží v Kařízku, kde byl 16.11.1943 zatčen Jaroslav Neliba

Když se Neliba dlouho nevracel, spěchal Josef Košťálek zpět do krytu. Pověřil Josefa Maška a Alexeje Anifatova, aby odešli do Kařízku a pokusili se zjistit, co se stalo. Po příchodu na nádraží zjistili od jednoho železničáře, že zde byl zatčen nějaký člověk, jehož popis se přesně shodoval s Nelibou.

3.9.4 Likvidace újezdského bunkru

Před Josefem Košťálkem vyvstalo osudné dilema : Co dál? Zůstat na starém místě nebo se přesunout? Do příchodu zimy nebylo možné postavit nový bunkr. Další možností bylo rozejít se, ale tato varianta znamenala velké riziko

¹⁰⁹ ABS, f. Stíhání nacistických válečných zločinců, arch. č.: 325 – 127 – 5.

¹¹⁰ Tamtéž.

zatčení, jelikož žádný z obyvatelů bunkru se neměl kam obrátit pro pomoc. Nakonec rozhodl Košťálek, že všichni zůstanou na starém místě, aby zajistil větší bezpečnost bunkru, vydal rozkaz, aby si všechny spojky všimaly zvýšené činnosti Němců v okolí.

Zůstává otázkou proč při svém rozhodování nevzal v potaz pravidlo, podle kterého měl každý zatčený člen komunistického odboje rozkaz při výslechu dva týdny zapírat všechny pro něj známé ilegální byty a skrýše, aby je bylo možné včas opustit a po uplynutí této doby, je mohl prozradit. Tímto pravidlem se řídil i Jaroslav Neliba.

V prosinci 1943 se do újezdské skrýše uchýlila Jiřina Nikodémová z Popovic u Berouna, jedna z organizátorek „akcí solidarity“. Měla být zatčena gestapem 8. prosince 1943 v družstevní prodejně na Tetíně u Berouna, kde pracovala jako skladnice, ale podařilo se jí utéci. Došla k Václavu Řachovi do Oseka, se kterým dříve spolupracovala při kolportáží Rudého práva. Řach kontaktoval Josefa Košťálka a ten jí převedl do újezdského krytu.¹¹¹ Po válce na útěk z Tetína vzpomínala následovně: *„Ve středu dne 8. prosince 1943 šla jsem jako obvykle z Popovic do zaměstnání na Tetíně do prodejny. Asi v polovině cesty mě předjelo auto obsazené několika civilisty. Bylo mi to nápadné. Kdo to asi je? A co pohledávají v Tetíně? Přesto však jsem šla až k Tetínu. Tam jsem naštěstí potkala známého člověka a ten mi řekl: „Mladá paní, máte tam hospodářskou kontrolu; přišli k Čapkovi, dva k vám.“ Protože jsem znala způsob příchodu hospodářských kontrol, věděla jsem hned, že to bude asi něco jiného, a hrklo ve mně. Obešla jsem obec a dívala se zpovzdálí, není – li někdo u mé prodejny. Nebyl tam nikdo. Doběhla jsem tam tedy, rychle jsem vytáhla roletu, otevřela krám, ale měla jsem už jenom čas hodit tam aktovku a zavřít na klíč, neboť tři muži se blížili ke krámu. Nepochybovala jsem ani na chvíli, že to je gestapo. Viděla jsem, že mě pozorují, a proto jsem šla nenápadně podél sousední zahrady až k odbočné cestě. Tam jsem jim zmizela z dohledu a dala se kvapně na útěk.“*¹¹²

¹¹¹ ABS, f. Stíhání nacistických válečných zločinců, arch. č.: 325 – 127 – 5.

¹¹² Nikodémová J.: Odboj a naděje, vzpomínky na léta 1939 – 1945, str. 105 – 106.

Dva měsíce se dařilo Jaroslavu Nelibovi vydržet výslechy a mučení v Pečkově paláci, až v lednu 1944 začal mluvit a prozradil jméno lesního správce Urbana a přibližnou lokaci krytu. Večer 10. ledna 1944 vyjela z Prahy skupina gestapa pod vedením kriminálního komisaře Heinze Jantura. Na četnické stanici v Cerhovicích a Komárově vyzvedla službu konající četníky a dojela do Hořovic. Zde v budově okresního úřadu museli četníci ukázat na mapě, kde se nachází myslivna Sokolovice lesního správce Urbana. Když dorazily posily, zvláště Sonderkomando pražského gestapa v síle 30 mužů a 70 příslušníků pohotovostního útvaru SS Praha, obklíčili časně ráno myslivnu Sokolovice a zatkli Jana Urbana.¹¹³

Dne 11. ledna 1944 začaly obklíčovat oddíly SS a gestapa prostor kolem Újezdu. Nejlépe popsal likvidaci bunkru její přímý účastník starosta Újezdu Folta v újezdské kronice: *„Jdeme dolů k návsí. Za okny vidím míhat se bledé tváře ustrašených žen a zvědavostí vykulené oči dětí. Co chvíli potkáváme vojáka, či celou skupinu procházející semo tamo vesnicí. Většina jich jde nahoru do podlesí. Na návsí stojí plno aut i autokary a mezi nimi v hloučcích i jednotlivě plno německých vojáků, četníků i policistů. Postavili jsme se stranou s vrchním strážmistrem Malinou. Němečtí vojáci i důstojníci, kteří byli s ním pro mne, teď od nás odešli, poněvadž přijelo auto další, z něhož vystoupil také důstojník, který s našimi průvodci něco rozmlouval. Pak se vrátil jeden z nich k nám a ptal se, jak je daleko do hájovny. Povídám 10 – 15 minut. Vrátil se k autu, pak znovu k nám a poručil, abychom je dovedli do hájovny. Vykročili jsme, já s vrchním strážmistrem a dvěma Němci napřed. Jeden z Němců mluvil plyně česky, ale cestou se téměř nepromluvílo. Neměl jsem potuchy o tom, co se bude dít. Šli jsme zvolna, teprve teď se rozednívalo, bylo málo po sedmé hodině ranní. Asi po 20 minutách došli jsme k tiché hájovně. Oba Němci a strážmistr Malina a já jsme vešli dovnitř. Hajný Jiří Malina i celá rodina /manželka hajného se starou matkou, osmiletý syn Jiří a dvouletá dceruška Věra/ byli již vzhůru. Vyzvali hajného Malinu, aby šel s nimi do pokoje a tam jej vyšetřovali. Ptali se jej, je – li mu známo, že v lese je skrýš s uprchlými ruskými zajatci a s osobami hledanými státní policií. Malina*

¹¹³ ABS, f. Druhý domácí odboj, arch. č.: 308 – 0 – 97 – 5.

popřel, že by o tom něco věděl. Ale když vyšetřující prhlásil, že má podrobné zprávy od lesního správce Urbana ze Sokolovic a když připomenul hajnému, aby nezhoršoval svou situaci zapíráním, aby pamatoval na ženu a děti, přiznal se Malina, že o skrýší ví, a že zná i její obyvatele. Mezi vyšetřováním musel jsem ven. Před dveřmi a okny stáli všude němečtí policisté. V rukou drželi automatické pistole připravené k výstřelu. Vyšetřování bylo prováděno v pokoji tak, že rodina hajného neměla potuchy o tom, co se v pokoji děje. Když pak po skončení výslechu jsme všichni odcházeli, nedovolil již německý důstojník vejíti hajnému do kuchyně k rodině, která se ani pohledem nerozloučila se svým drahým, který naposled překročil práh svého domova. Teprve pozdě odpoledne dozvěděla se žena hajného Maliny, že byl její muž zatčen a odvezen do Hořovic. Domnívala se, že s Němci stále ještě někoho nebo něco hledají. Před hájovnou, kam jsme po výslechu hajného všichni vyšli, bylo plno německých četníků i policistů. Odhadl jsem jejich množství na 70 – 80. Ve skupině, která stála těsně před hájovnou, zahlédl jsem sokolovického správce Urbana. Vyhlížel nás a kývnutím hlavy jsme se mlčky pozdravili. On pak s hajným Malinou vedli průvod ke skrýší. Za nimi ve skupinkách četníci a policisté. Šel jsem poslední. Těžko jsem stačil, šli příliš rychle, nemohl jsem. Pobídli mě, ale když jsem prohlásil, tak rychle jít nemohu, nařídil německý důstojník, aby se šlo volněji, že dost času. Bylo něco kolem 8. hod. ranní. Velitel dával co chvíli ostatním znamení, aby šli pomalu a nedělali zbytečný hluk. Šli jsme linií od hájovny směrem k Velké myti a před ní jsme odbočili vpravo, pak přešli jsme cíp Velké mytě a nedaleko školky vešli do mlází. Po 10 – 15 min. chůze upozornil správce Urban důstojníka, že jsme u cíle. Postáli jsme mlčky malou chvíli jen tak dlouho, než došli ti, co se cestou poněkud zdrželi. Pak mi uložil velitel, abych se správcem Urbanem a hajným Malinou vešel do skrýše a vyzval ukryté tam uprchlíky, aby se vzdali. Současně mi nařídil, abych se postaral o to, aby zatčení mohlo být provedeno v klidu a hlavně bez střelení. Nikde kolem nás nebylo znát, že jsme u nějaké skrýše. Kolem nás všude tichý a pokojný les, zem porostlá travou a mechem a pokrytá tlícím jehličím. Terén nerovný, vše tak jsme zvyklí vídat od nepanšti. Nebyl jsem schopen kloudných myšlenek. Ztichl jsem v těch chvílích a ztrácel jsem představu skutečnosti. Toho, co jsem v hájovně slyšel jsem se domýšlel, že německá policie je na stopě ilegální skupině,

kteřá se tu ukrývá někde v našem katastru. Ale neměl jsem ani potucha o tom, co v nejbližší chvíli uvidím – a nebál jsem se. Neobával jsem se toho, že snad mohu být v nejbližší chvíli mrtev. Měl jsem myšlenku, že prožívám divný, ošklivý sen. Stáli jsme před zvyšujícím se břehem. A k němu teď přistoupil správce Urban, sáhl do trávy, tráva s mechem se nadzvedla a já viděl, že stojím před otvorem velmi úmyslně zamaskovaným, za nímž se šklebila na mně tma divného neznáma., cosi mi tak připomnělo představu starých podzemních a chodeb a skrýší. A ono tajemné z pohádek dávného mládí ožívá tu přede mnou v malé podivné skutečnosti. Tíše vcházíme dovnitř. První Urban, za ním hajný Malina a já. Všude policisté, četníci a vojáci s puškami a automatickými pistolemi odjištěnými, připravenými k výstřelu. Chodba je nízká, musíme jít sehnuti. Tma je úplná a nechávám se vést Malinou. Pak se však náhle zvedá strop, tuším, že jsme vešli dovnitř místnosti. Správce Urban promluvil. Poznávám již z prvních jeho slov, že je tu doma, že se zná s lidmi, kteří tu někde jsou, které zatím nevidím, ale které tu tuším. Které on jmenuje a volá křestními jmény, tyká jim a vyzývá je, aby se klidně vzdali, aby nepomýšleli na žádný odpor, který by byl marný. Škrtnutí sirky bylo mu odpovědí. V slabém jasu planoucí zápalky vidím ženu, která stojí uprostřed místnosti a rozsvěcuje lampu. Její zář zaplavila prostor 4 x 4 m, snad 2m snad o něco více vysoká místnost vyšalovaná dokola prkny, podle stěn kavalce nad sebou, po stěnách nádobí, v koutě malý sporák, kolem kbelíky a bedny. V nich vidím chléb, zeleninu a mouku, ale více jsem upoután lidmi, kteří tu žijí a kteří se zřejmě teprve probouzejí, udivení, ale bez odporu. Těsně přede mnou nahýbá se jeden z probouzených zpět na kavalec, na němž před chvílí ležel a sahá kamsi do hlavy pryčny, pak slyším jeho křik „Ať žije Sovětský svaz“, vidím, jak obrací malou lesklou zbraň ne proti nám, ale proti svým ústům, ozve se krátká štěkavá rána, místnost zaplní zápach střelného prachu, mráčkách dýmu vidím padající tělo. K mým nohám dopadá nehybná hlava, z úst střeleného valí se proud rudé krve, ale netečně zírám na hrůzné divadlo, netečně těká můj zrak kolem, zavadí na okamžik na malém obrázku na stěně, uvědomuji si, že je to podobizna maršála Stalina a pak již vidím a pak již vidím, jak vycházejí jeden muž za druhým ven z bunkru a konečně vycházím i já. Hlásím, že uvnitř je zastřelený muž, na rozkaz velitelů vracíme se se správcem Urbanem a hajným Malinou zpět do podzemí,

abychom tvého vynesli. Shýbám se k zakrvácené hlavě, ale nemám dosti sil, abych jí pozvedl a jsem povděčen strážmistru Malinovi, když přichází, aby mi pomohl. Vycházíme všichni ven. Všichni, kteří vyšli z bunkru jsou již připoutáni do skupin k sobě, nyní dostává pouta i správce Urban, hajný Malina a celý smutný průvod vydává se lesní linií nahoru ke kařízské silnici a po ní ke vsi. Jdu zase poslední. Se mnou jde vrchní strážmistr Malina a jakýsi civilista, snad člen tajné policie se statným policejním psem. Jdem mlčky, průvod před známi zvolna uniká. Na kraji lesa zahlédli jsme už daleko před sebou vojáky a četníky, šli v útvaru, zpívali. A tam mezi nimi byli všichni zatčení. Zvolna docházíme na náves. Zatčení byli zatím naloženi do autobusu a v něm s pouty na ruku odvezeni do Hořovic. Zase stojíme mlčky stranou s vrchním strážmistrem a jen má úřední povinnost mne zdržuje ještě tu mezi těmi hroznými nadlidmi, kteří tak klidně, jako by skončili úspěšný lov na lesní zvěř, zapalují cigarety a rozcházejí se do obou hostinců. Ke mně přistupuje konečně německý důstojník a se slovy „Děkuji vám, že vše šlo tak klidně a hladce, tím je celá záležitost pro vaši obec skončena“ – podával mi ruku, které se dotýkám s hrůzou a odporem, pak nasedá do auta a odjíždí. Vracím se pomalu domů“¹¹⁴ Oním mužem, který si prostřelil hlavu byl Josef Košťálek, který si raději než mučení a výslechy gestapa zvolil smrt vlastní rukou.

3.10 Osudy odsouzených z bunkru

Téhož dne, kdy došlo k přepadení krytu u Újezdu, provedlo gestapo na Hořovicku a Berounsku rozsáhlé zatýkání osob podporujících různým způsobem obyvatele újezdského podzemí.

Dr. Gerke se dohodl s K. H. Frankem, že pro výstrahu bude v Hořovicích konán zvláštní soud. Státní návladní dr. von Zeyneck pochopil, po konzultaci se šéfem gestapa, že mu jde o největší počet rozsudků smrti a tím i psychologický účinek na Čechy. Na tomto soudu se podíleli osvědčení nacističtí soudci dr. Bellman a radové Littman a Narath.¹¹⁵

¹¹⁴ SOKA Beroun, f. OV KSČ Be KR D, karton 2, i. č. 82.

¹¹⁵ ABS, f. Ústředna Státní bezpečnosti, a.č.: 305 – 747 – 3.

Zvláštní soud se konal v Hořovicích v hale okresního úřadu, aby mohl být pozván co největší počet starostů obcí, lesního personálu a četníků z Hořovicka a Berounska. Celé soudní přelíčení bylo jen divadlem, v němž hrál hlavní roli jako svědek vedoucí protikomunistického oddělení gestapa Jantur. Rychlému přelíčení odpovídal i předem připravený výsledek. „*Ve tři hodiny odpoledne byl vynesen rozsudek trestu smrti „ za zločin podporování nepřátel říše“ nad Jaroslavem Menclem, soudním aktuárem ve výslužbě z Oseka, nar. 10 . 1. 1894 Cerhovicích Jaroslavem Menclem ml., hudebníkem z Oseka, nar. 20. 4. 1918 v Neusandes Jiřím Malinou, lesním hajným z Újezda, nar. 31. 3 . 1906 v Popovicích Eduardem Králem, lesním hajným z Komárova II., nar. 4. 5. 1897 v Hrachovištích Václavem Šmidem, zemědělcem z Oseka, nar. 20. 10. 1909 v Popovicích Eduardem Králem, lesním hajným z Komárova II. Nar. 4. 5. 1887 v Hrachovištích Václavem Šmidem, zemědělcem z Oseka, nar. 20. 10. 1909 v Oseku Václavem Kuncem, zemědělcem z Oseka, nar. 25. 8. 1897 Antonínem Kuncem, zedníkem ze Rpet, nar. 12. 8. 1914, ve Rpetech Jaroslavem Burešem, zemědělcem z Točnicku, nar. 18. 11. 1889 v Točnicku Václavem Řachem, skladníkem v Oseku, nar. 8. 8. 1905 v Hnidousech Josefem Lukešem, zemědělcem z Kařezu, nar. 8. 8. 1917 v Cerhovicích¹¹⁶*

Osvobození od trestu smrti byly Bronislava Menclová z Oseka a Anna Burešová z Točnicka.

Dr. Gerke byl s výsledkem soudu spokojen, nevyšel mu však psychologický záměr, aby odsouzení byli popraveni přímo na náměstí v Hořovicích. Po ukončení soudu byli odsouzení převezeni do Pankrácké věznice oddělení II – A. Zde bylo 12 odsouzených 13. ledna 1944 popraveno. Lesní

¹¹⁶ SOkA Beroun, f. OVKSČ Be KRD, nevydaný rukopis Vztah obce Oseka k partyzánskému krytu u Újezda za druhé světové války, karton 2, i. č. 78.

správce Urban byl odvečen jako poslední do jiné místnosti, kde mu bylo oznámeno, že trest smrti mu byl změněn na 10 let káznice.¹¹⁷ Spolu s dalšími vězni byl 1. března 1944 převezen do vězení v Bernau v Bavorsku.

Z obyvatel krytu byl popraven 13. ledna pouze Josef Lukeš. Jiřina Nikodémová a Josef Mašek byli vláčeni po různých věznicích a táborech.¹¹⁸ V Norimberku byli odsouzeni k trestu smrti, na provedení rozsudku však už nezbyl nacistům čas. Sovětští zajatci Sergej Taskajev, Michal Marušenko, Leontij Malov a Alexej Anifatov byli uvězněni nejdříve na Pankráci, pak v Tereziánské Malé pevnosti, kde byli bez jakéhokoliv soudního rozhodnutí 17. dubna 1944 popraveni.

Zatýkáním 11. ledna 1944 však komisař Jantur akci neskončil. Po vyhodnocení všech dílčích informací došlo k dalšímu zatýkání v Oseku, Újezdě, Komárově, Kařezu a Točniku.

Celková bilance újezdské protipartizánské akce je následující: Celkem bylo zatčeno 83 osob, dvanáct z nich bylo popraveno 13. ledna 1944., k trestu smrti bylo odsouzeno ještě 16 mužů a jedna žena.¹¹⁹

3.11 Smrt Jaroslava Neliby

Konec Jaroslava Neliby zůstává zahalen tajemstvím, jisté je, že při zatýkací akci byl přivezen do Hořovic a konfrontován se zatčenými.¹²⁰ Při poválečném vyšetřování se nepodařilo zjistit, zda Jaroslav Neliba válku přežil, či byl popraven. Jedinou informací o jeho konci podává Jan Pašek, který se po Nelibově a Košťálově smrti stal velitelem skupiny. Podle jeho zprávy byl Jaroslav Neliba ubit na přelomu května a června 1944 na Pankráci.¹²¹ Jak Jaroslav Neliba ve skutečnosti zemřel se dnes již nedozvíme.

¹¹⁷ Trest mu byl zmírněn za pomoc při odhalení krytu.

¹¹⁸ ABS, f. Ústředna Státní bezpečnosti, a.č.: 305 – 747 – 3.

¹¹⁹ Tamtéž.

¹²⁰ ABS, f. Druhý domácí odboj, arch. č.: 308 – 0 – 97 – 5.

¹²¹ ABS, f. Stíhání nacistických válečných zločinců, arch. č.: 325 – 127 – 5.

4. Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zabýval činností odbojové skupiny Brdy – Neliba, která působila na Podbrdsku v letech 1938 – 1944, přičemž vlastní aktivní odbojovou činnost začali členové vykonávat až v roce 1941 po příchodu Jaroslava Neliby na Hořovicko. Mým prvním cílem bylo zmapovat partyzánské akce této skupiny, její napojení na další odbojové organizace na Podbrdsku. Mým druhým cílem, nikoliv však cílem druhořadým, bylo dozvědět se co nejvíce informací o mém pradědovi Františku Holmanovi a jeho působení v rámci skupiny Brdy – Neliba.

Při bádání jsem narazil na dva zásadní problémy. První spočíval ve tom, že velké množství primárních pramenů, si navzájem odporuje. Mnohdy jsou uvedená fakta neprokazatelná a dnes již není možné dopátrat se pravdy. Důvody jsou dva, mnohdy lidé ani nevěděli, že jsou vedeni jako členové nějaké odbojové organizace, nebo to členové byli, ale mylně ve výpovědích uvedli název skupiny. Druhý důvod je mnohem prozaičtější, prostá lež. Se statutem partyzána se pojily nemalé výhody a mnoho jedinců se snažilo získat tyto výhody pro sebe a proto si vymýšleli až neuvěřitelné hrdinské činy.

Studium pramenů, které se týkají protinacistického odboje, jak komunistického, tak pro londýnský orientovaného v sobě skrývá jedno velké nebezpečí. Badatel se musí v první řadě podívat z jakého roku daná archiválie pochází, jelikož úhel pohledu na jednotlivé odbojové skupiny z „obou táborů“ se radikálně mění v roce 1948. Nejmarkantnějším příkladem je hodnocení Obrany národa ve fondu 325 – Stíhání nacistických zločinců. V prvním hodnocení z roku 1945 je Obrana národa na Berounsku brána jako regulérní odbojová organizace. Ovšem o tři roky později v roce 1948 jsou její členové vedeni jako buržoazní živly, které si svojí odbojovou činnost vymysleli až na konci války, aby mohli ukrást moc z rukou dělnické třídy.

Velkým problémem jsou také sekundární materiály. Knihy vydané před rokem 1989 o daném tématu jsou velmi tendenčně zpracovány a mnohdy není možné s nimi jakkoliv rozumně pracovat. Existují samozřejmě výjimky, jako jsou díla pánů Gebharta a Kuklíka, ale těch opravdu příliš není. Využitelné samozřejmě jsou různé edice pramenů a slovníkové příručky.

Myslím si, že svůj první cíl jsem splnil, byť ne úplně podle mých představ, ale akce a fungování skupiny jsem dokázal zmapovat. Svůj druhý úkol jsem bohužel nebyl z větší části schopen splnit, jelikož archivní prameny o Františku Holmanovi a dalších členech revolučního národního výboru v Hořovicích jsou tak minimální, že jsem byl nucen použít jen vzpomínky mé babičky Věry Arnoštové a jediného primárního pramenu z německého Spolkového archivu.

Myslím si, že je důležité, aby se nezapomínalo na jména lidí, kteří byť pouze marginální činností se pokusily bojovat proti zlu a mnohdy za to zaplatili životem.

Resumé

Tato diplomová práce se zabývá partyzánskou skupinou Brdy – Neliba a působením Františka Holmana v rámci její organizace. Odbojová skupina Brdy – Neliba vznikla již v roce 1938. Začátek její činnosti je spojen s Janem Paškem z obce Kvaň. V první fázi, která trvala až do léta 1941, členové této organizace pomáhali materiálně a finančně rodinám zatčených. V červnu 1941 prchá z Prahy na Hořovicko Jaroslav Neliba, kterého přišlo zatknout gestapo kvůli jeho komunistickým aktivitám za první republiky. Byl jedním z obviněných ve špionážní aféře ve Škodových závodech.

Neliba se do konce roku 1941 se ukrýval ve Kvani u Josefa Paška, poté s ním navazuje spojení II. ilegální ústřední vedení KSČ, stává se jeho aktivním členem, ve své odbojové práci pokračuje i ve III ilegálním ústředním vedení KSČ. Buduje kryt u Újezdu, z něhož byla řízena partyzánská činnost na celém Podbrdsku. V listopadu 1944 byl Jaroslav Neliba zatčen gestapem. V lednu 1945 je zlikvidován újezdský bunkr. Přesné datum úmrtí Jaroslava Neliby není známé, nejspíše byl ubit k smrti na začátku roku 1945.

František Holman byl jedním ze členů hořovické buňky Brdy – Neliba. Spolu se svými spolupracovníky provedl akci mezi Hořovicemi a Berounem, při které bylo zničeno telefonní vedení. V Červenci 1943 byl František Holman zatčen a 19. 5. 1944 v Mnichově popraven.

Klíčová slova

Odboj, protinacistický, komunistický, Brdy, Hořovice, Beroun, Příbram,
Dobříš, Neliba, Hutr, Holman

Abstract

This thesis describes the activities of the Brdy – Neliba partisan group and the work of Frantisek Holman within the organisation. The Brdy – Neliba resistance group was established as early as in 1938 and its origins are linked with Jan Pasek of the little borough of Kvan. In the first stage, i.e. until summer 1941, the group's members provided material and financial assistance to the families of people who had been arrested. In June 1941 Jaroslav Neliba fled from Prague to the Horovice region after the Gestapo had attempted to arrest him because of his pro-Communist activities at the time of the First Republic. He was one of the accused in the Skoda factory espionage affair.

He was in hiding at Josef Pasek's house in Kvan until the end of 1941, when he was contacted by the 2nd Illegal Headquarters of the Czechoslovak Communist Party and became an active member. His resistance activities continued in the 3rd Illegal Headquarters of the Czechoslovak Communist Party. He built a shelter near Ujezd which was used to control the partisan activities in the entire region of Podbrdsko. He was arrested by the Gestapo in November 1944 and the bunker near Ujezd was demolished in January 1945. The exact circumstances of Jaroslav Neliba's death remain obscure; he may have been beaten to death at the beginning of 1945.

Frantisek Holman was one of the members of the Horovice branch of the Brdy – Neliba group. He and his colleagues carried out a sabotage operation between Horovice and Beroun in which telephone lines were destroyed. He was arrested in July 1943 and executed in Munich on 19 May 1944.

Keywords

Resistance, anti – Nazi, Communist, Brdy, Hořovice, Beroun, Příbram,
Dobříš, Neliba, Hutr, Holman.

Prameny

Archiv Bezpečnostních složek

Fond 141 Německé soudy v říši

141 – 207 – 3

141 – 207 – 5

141 – 207 – 6

141 – 207 – 7

141 – 207 – 11

Fond 305 Ústředna státní bezpečnosti

305 – 653 – 1

305 – 747 – 3

Fond 308 Druhý domácí odboj

308 – 0 – 97 – 5

308 – 49/6

308 – 110 – 4

Fond 325 Správa vyšetřování STB, oddělení válečných zločinů

325 – 76 – 1

325 – 76 – 2

325 – 76 – 3

325 – 76 – 4

325 – 128 – 5

325 – 175 – 5

Národní archiv

Fond 200 Policejní ředitelství Praha II – Zpravodajská ústředna při policejním ředitelství Praha

200 – 235 – 1

Fond 207 Zemský úřad Praha – prezidium zemského úřadu v Praze

207 – 805 – 26/5

Fond 224 Ministerstvo vnitra I – prezidium Praha

224 – 970 – 1/37

Fond 42/S Policejní ředitelství Praha II – 1931 – 1940

42/S – 43/1

Státní okresní archiv Beroun

Nevydané rukopisy

Fond OV KSČ BE, KRD, karton 2

KUČERA, Josef: Vzpomínky na kryt u Újezda.

CYPRIÁN ,František: Újezd.

Fond OV KSČ BE, KRD, karton 2, i. č. 77

Osek: Dějiny odboje.

Fond OV KSČ BE, KRD, karton 2, i. č. 78

ŠTĚPNIČKA ,Miroslav: Vztah obce Oseka k partyzánskému krytu u Újezda za druhé světové války.

JUNGMANN, Karel: Protifašistický odboj na Berounsku a Hořovicku v letech 1939 – 1944, díl I, II.

Fond OV KSČ BE, KRD, karton 2, i. č. 30

FIŠER, Josef: Odbojová činnost na Berounsku v letech okupace

Rozhovory s pamětníky

Věra Arnoštová

Kroniky

Kronika obce Oseka

Použitá literatura

ČERNÝ, Karel: Osudný den

JELÍNEK, Zdeněk: Na pomoc muzejní práci, Středočeské muzeum v Roztokách u Prahy, Praha 1984.

KOTRŠÁL, František: Když večer nastalo ráno, Beroun 1974.

NIKODÉMOVÁ, Jiřina: Odboj a naděje, vzpomínky na léta 1939 - 1945, Praha 1985.

SLÁDEK, Oldřich: Zločinná role gestapa, Naše vojsko, Praha 1986

ZOUBEK, Josef: Jaroslav Neliba 1905 – 1944, DPV OV KSČ, Beroun 1984

Kol. autorů: Rudý okres: Sborník statí a vzpomínek z dějin dělnického a komunistického hnutí na Berounsku, Beroun 1970

Seznam obrázků

Obrázek 1: fotka Betti Schorrové s falsa pasu na jméno Rosa Russ Schiefrisová	15
Obrázek 2: obálka dopisu adresovaného Sojkovi, který získali četníci z komárovske stanice	16
Obrázek 3: text jednoho z nerozluštěných dopisů adresovaných Jaroslavu Nelibovi	17
Obrázek 4: plk. Josef Maxa	19
Obrázek 5: pplk. Josef Baše.....	20
Obrázek 6: škpt. František Antropius.....	24
Obrázek 7: Čeněk Šillinger.....	27
Obrázek 8: František Peltán.....	28
Obrázek 9: karta přihlášení k pobytu Františka Peltána	29
Obrázek 10: Bohdana Šillingerová	31
Obrázek 11: pomník rodiny Šillingerových u pivovaru	32
Obrázek 12: tryzna za manžele Šillingerovi v květnu 1945	33
Obrázek 13: dům rodiny Nelibovi v Malé Vísce	34
Obrázek 14: Karel Vydra.....	35
Obrázek 15: František Holman	38
Obrázek 16: Sergej Pavlovič Vezděněv	42
Obrázek 17: Jaroslav Fiala.....	55
Obrázek 18: krta Jaroslava Fialy v referátu IV. N řídicí úřadovny pražského gestapa	57
Obrázek 19: Josefa Fajmonová.....	59
Obrázek 20: Kryt u Újezda	63
Obrázek 21: nádraží v Kařízku, kde byl 16.11.1943 zatčen Jaroslav Neliba	66

Přílohy

Současný stav budovy bývalého pivovaru Čeňka Šillingera

Poslední foto Čeňka Šillingera před smrtí

Die vom Volksgerichtshof wegen Vorbereitung zum Hochverrat und wegen Feindbegünstigung zum Tode und zum dauernden Ehrverlust verurteilten Josef Maxa und Josef Base aus Beraun sind heute hingerichtet worden.

Berlin, den 9. April 1943.

Dnes byli popraveni Josef Maxa a Josef Base z Berouna, jež odsoudil Volksgerichtshof pro přípravu k velezradě k smrti a k trvalé ztrátě čestných práv.

Berlin, dne 9. dubna 1943.

Der Oberreichsanwalt
beim Volksgerichtshof in Berlin.

Oznámení o popravě Josefa Maxi a Josefa Baše

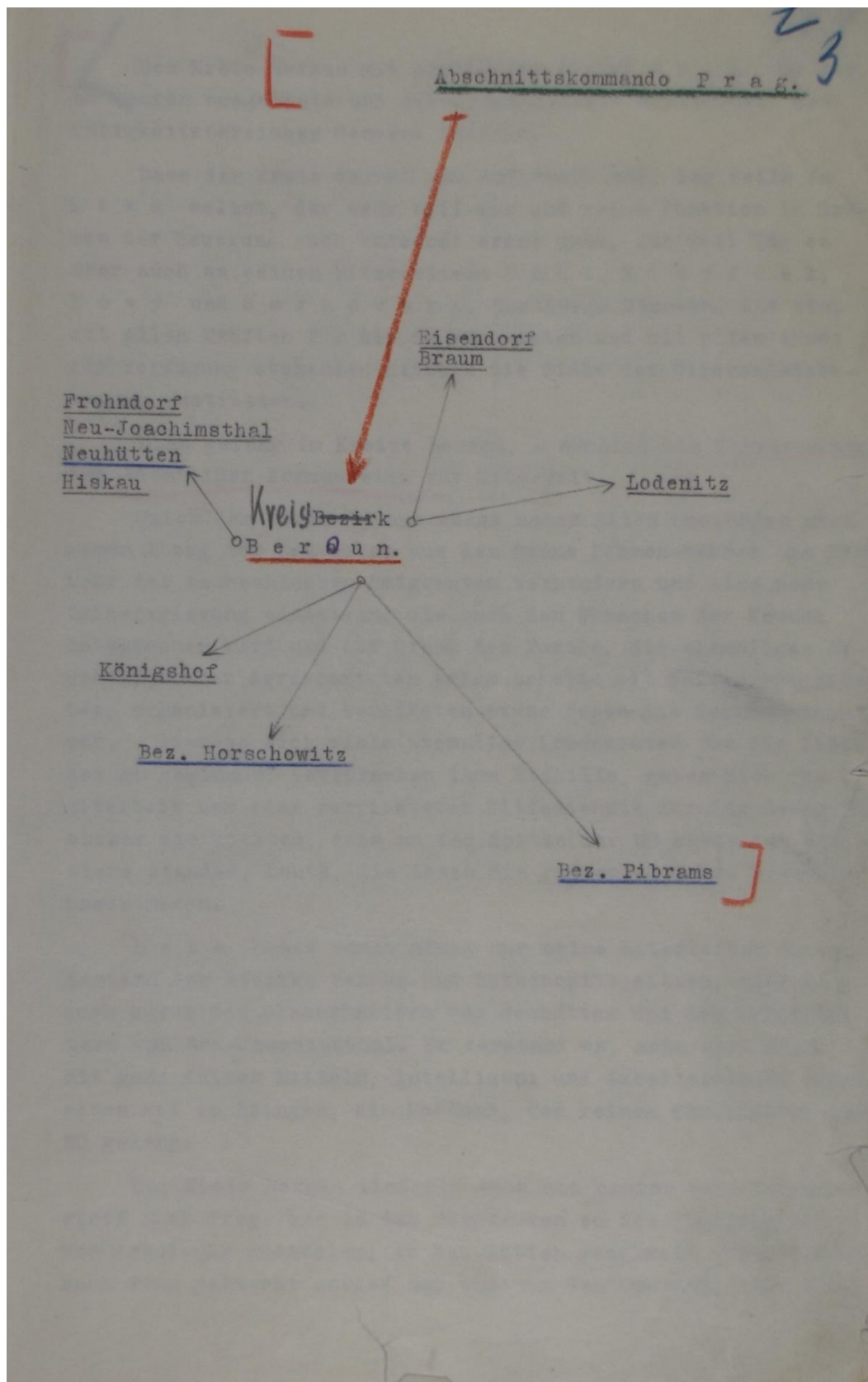

Schéma berounské Obrany národa, z německého vyšetřovacího spisu

Dům Karla Vydry v Berouně

Jaroslav Neliba

Josef Molák

Václav Kúrka

Josef Laštovička

Rudolf Vetiška

PRESIDENT
REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKE

UDĚLIL

V UZNÁNÍ BOJOVÝCH ZÁSLUH, KTERÉ ZÍSKAL V BOJI
ZA OSVOBOZENÍ REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKE
Z NEPŘÁTELSKÉHO OBSAZENÍ

H O L M A N FRANTIŠEK

Hořivice-Letná

ČESKOSLOVENSKE VÁLEČNÝ KRÍŽ 1939
" IN MEMORIAM "

V Praze dne 20. října 1945

Číslo matriky: 9660

gen. Jaroslav

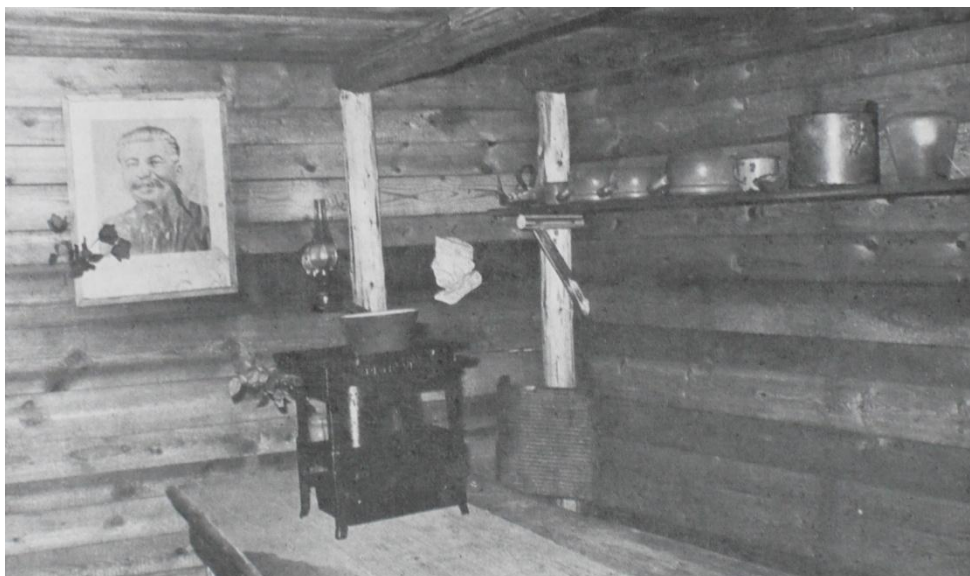
Josef Košťálek

Jiřina Nikodémová

Poštovní známka s Jaroslavem Nelibou a Aloisem Hovorkou

Interiér krytu u Újezda

Praha-Záběhlice: místo, kde 8. srpna 1944 měl s. Kůrka zlikvidovat konfidenta gestapa Fialu.